CIHM
Microfiche
Series
(Monographs)

ICMH
Collection de
microfiches
(monographies)

Canadian Institute for Historical Microreproductions / Institut canadien de microreproductions historiques

© 1999

The copy filmed here has been reproduced thanks to the generosity of:

National Library of Canada

The images appearing here are the best quality possible considering the condition and legibility of the original copy and in keeping with the filming contract specifications.

Original copies in printed paper covers are filmed beginning with the front cover and ending on the last page with a printed or illustrated impression, or the back cover when appropriate. All other original copies are filmed beginning on the first page with a printed or illustrated impression, and ending on the last page with a printed or illustrated impression.

The last recorded frame on each microfiche shall contain the symbol → (meaning "CONTINUED"), or the symbol ▽ (meaning "END"), whichever applies.

Maps, plates, charts, etc., may be filmed at different reduction ratios. Those too large to be entirely included in one exposure are filmed beginning in the upper left hand corner, left to right and top to bottom, as many frames as required. The following diagrams illustrate the method:

L'exemplaire filmé fut reproduit grâce à la générosité de:

Bibliothèque nationale du Canada

Les images suivantes ont été reproduites avec le plus grand soin, compte tenu de la condition et de la netteté de l'exemplaire filmé, et en conformité avec les conditions du contrat de filmage.

Les exemplaires originaux dont la couverture en papier est imprimée sont filmés en commençant par le premier plat et en terminant soit par la dernière page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration, soit par le second plat, selon le cas. Tous les autres exemplaires originaux sont filmés en commençant par la première page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration et en terminant par la dernière page qui comporte une telle empreinte.

Un des symboles suivants apparaîtra sur la dernière image de chaque microfiche, selon le cas: le symbole → signifie "A SUIVRE", le symbole ▽ signifie "FIN".

Les cartes, planches, tableaux, etc., peuvent être filmés à des taux de réduction différents. Lorsque le document est trop grand pour être reproduit en un seul cliché, il est filmé à partir de l'angle supérieur gauche, de gauche à droite, et de haut en bas, en prenant le nombre d'images nécessaire. Les diagrammes suivants illustrent la méthode.

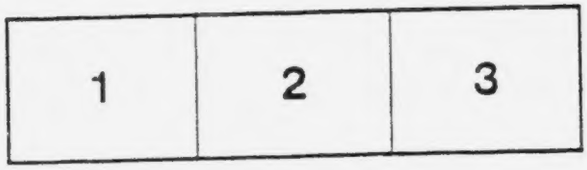

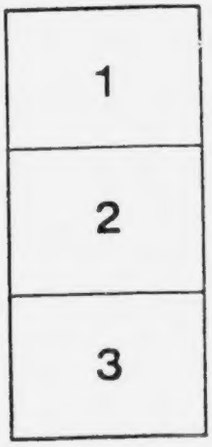

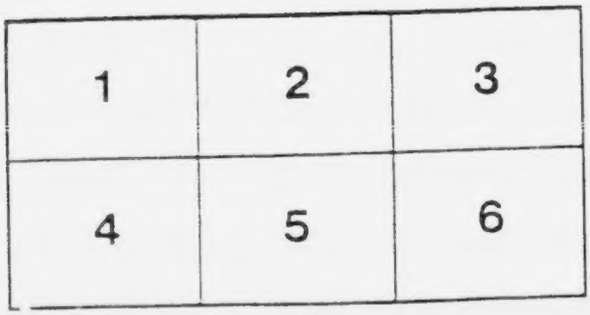

8 8

Рік 1918. Число 17.

Бібліотека „Канадийского Фармера“.

ЦАРИЦЯ І ВЕСТАЛЬКА

— або —

ЖИВЦЕМ ЗАМУРОВАНА

З французького переклав

ІВАН ОСТАП.

Ціна 25 цт.

Накладом »Канадийського Фармера«,
852 Мейн стр.
Вінніпеґ, Манітоба.

THE NATIONAL LIBRARY OF CANADA • LA BIBLIOTHÈQUE NATIONALE DU CANADA

Canada

ЦАРИЦЯ І ВЕСТАЛЬКА

— або —

ЖИВЦЕМ ЗАМУРОВАНА

З французького переклав

HUKRBUP

ІВАН ОСТАП

Зворушаюча історія ча часів панованя римського Цезара Нерона, коли то тисячі християн спалено живцем на кострах або викидано на паству диким звірям — львам і тиграм.

UKRAINIAN HUKRBUP
HUKRBUP
HUKRBUP
HUKRBUP
HUKRBUP

Накладом „Канадийського Фармера". 852 Мейн Стр
Вінніпеґ, Канада.

FQ2149
A1
T81E
1910
P***

I.

Тайна смерти.

Около року 57 по Христї панував в Римі уже третий рік Люцій-Доміцій-Клявдій Неро і своїми злочинами і переслїдуванями огидив імператорський маєстат, обкидав грязюкою і болотом се імя цїсаря, яке перед столїтєм зберігав так чесно великий Август.

І в дійсности не мав він ніякого права до сеї гідности імператора, яку осягнув лише через інтриги.

Княгиня Аґрипіна, яка вийшла була замуж за свого старика імператора Клявдія, по смерти Месаліни, з'уміла завдяки свому шкідливому впливови, привести імператора до сего, що він адоптував і установив своїм наслїдником її малого сина Люція, який походив з попередного її замужя із конзулем Аенобардом.

І так, улягаючи підшептам злої жінки, вибрав Клявдій на свого наслїдника Люція-Доміція, що назвав відтак себе Клявдій-Нерон і полишив на боці свого власного сина Британіка.

Відтак, щоби ще сильнійше надати йому право до трону, приказав оженитись йому із своєю дочкою Октавією, котра була судженою Юлія Сіляна, якого сильно любила.

Ніжна, молода дївчина, із серцем повним спочуваня до нього, була змушена віддатись за Нерона — а Сіян, який се все уважав за її зраду против себе — пробив ся ножем.

І коли ще перед смертію Клявдія заходилась Аґрипіна, щоби убрати Нерона в королївську пурпуру, повстало богацько невдоволень і відгрожувань.

Народ пригадав собі скоро на бідне і нещасне житє молодого Британіка, лагідного і доброго, який мав усї симпатії шляхотности яко син і маленьке дитя Цезарів.

Грозили навіть замахом.

Се власне сталось причиною, що Нерон боячись о своє ж
те, о своє владіне, якому загрожували прихильники Британ
казав отруїти нещасного королевича, ще яко пятнайцятилітн
го хлопця.

Син по батькови!

Бо й сам імператор Клявдій заплатив свою доброту і сл
бість зглядом Аґрипіни житєм.

Вона забажала панувати в імени свого сина — а до се
послужила її отруя. средство, яке звільнило вже її від трь
подруг.

Ах! сей день! та страшна драма!

Як вона тямила те все!

Найдрібнійші детайлї вбились її в память

І самітна, серед пишної комнати, серед пурпури і доро
цінних окрас, в красї дорогих бронзів, творів штуки, серед ек
тичних цьвітів, — лежала в золотому ліжку мати Нерона, ов
на золототканими атласами і... мріла.

Вбрана чудово із довгою столею на голові на взір ри
ських матрон, була ще помимо своїх сорок'літ хороша і то
кої незміримої краси, що не мала против себе соперниць, кр
си, якої сила довела до стільки дурниць, несправедливостн
упокорень Клявдія.

Но добровільно він не спішив ся вмирати ще так скор
Треба було стати трохи до помочи бідній цариці, щоби мож
було перетяти трохи скорше і так уже довгу нитку його жи

Сильно пригадувала ще собі ту хвилю, коли потайки
просила до палати славетну чарівницю Льокусту, яка вмі
приготовляти найстрашнійші і найлагіднійші отруї, котрі ні
ли не хибляли.

І Льокуста прийшла.

Принесла зі собою скриту фляшочку із жовтим плином
заміняла її в Аґрипіни за мішочок золота, яким бавилась
добший час заким відійшла.

— Порахуй, як хочеш, сказала Аґрипіна.

— Не треба. Гадаю, що ціна добра.

Ах, та фляшочка з отруєю, як її ніжно тупила і голубила очима зла цариця.

Тут була сила без найменших перешкод, тут був Рим зі своїми палатами і скарбами, цілий сьвіт, який хилив ся її до ніг а вона панувала над ним!

Слідуючого дня запросила Аґрипіна до себе Клявдія, трохи сенаторів і консуля Люція-Сервілія.

Разом зібралось їх сімох на ту панахиду.

Подали полумисок з грибами, які приправляла сама цариця.

Невільник Гальотій, що пробував страв і якому обіцяла дати волю за його услуги, опустив на землю золотий таріль імператора.

Потайки підійняла Аґрипіна білу свою королівську ручку, вляла із фляшочки кілька кропель до своєї страви і подала Клявдієви.

— Возьми мою пайку Цезаре — сказала своїм теплим і ніжно примиляючим ся голосом.

Без найменшого передчутя попоїв собі Клявдій затроєних грибів і не видавши анї голосу анї стону, витягнув ся як довгий на своїй софці.

Само собою розуміє ся, що окружене збентежилось сею подією. Закликали лікаря, но Люций-Сервілій, звернув свої проникливі очі на Аґрипіну, яка клячала над мерцем, дав знак рукою сенаторам і невільникам.

— Клявдій Цезар помер! — сказав поволи.

— Помер!

Се був лише оклик здивованя, страху і ожаху... і знов страху. Не важачись навіть зібрати разом гадок, усі зрозуміли, що перед їх очима сталась дивна і страшна драма і то в тій чудовій кімнаті, вбраній ґірляндами цьвітів, дишучій запахами міртів і кадила.

Потайки підозрівали бліду царицю, яка обіймала і тулила до серця мертву голову Клявдія — і догадувались, що вона не є чужа в тій драмі.

Один за другим віддалялись по тихо, аби як найскорше

видістатись із сего жаху, знайтись на волї зі страху, перед злою жінкою.

І так зістаючись з трупом — остались лише Люцій і Аґрипіна — а сей послїдний, віддаливши поглядом невільників, остав ся з царицею.

Відтак зморщивши чоло і з глубоким поглядом і зимними, прошибаючими очима, схопив сильно переступну, ніжну руку, якої пальцї аж вилискувались від золота і перстенів і примусив Аґрипіну подивитись йому в очі. І стискаючи сильно її мізильний палець, на котрім пишав ся золотий перстень — сказав:

— Цезар умер! отроєний!

— Не правда!

Конзуль повторив знижаючим і шипячим голосом.

— Отроєний через тебе... Аґрипіно.

— Не правда, Люцій, — відозвалась грізно оскаржена, з злостию в очах. — Уважай... хто менї в дорозї, позбуваюсь.

— Як сего! — додав на ново показуючи на мертвого Клявдія. — Но я помщу! На Юпітера і Олїмп, говорю сего поважно, запамятай собі, Аґрипіно.

Відтак забрав ся оставляючи її саму в комнатї злочину де послїдним сном спав уже нещасний імператор.

— Ах, ах, — одвітила Аґрипіна підносячись поважно — отже і твоя смерть завтра, Люцій!

Її погляд прибрав нечайно страшну цїху злости, коли вона додала се блїдими і синими устами:

— Я також кленусь на Юпітера і Олїмп... ти знаєш мою тайну... тайну смерти для себе... ти мусиш вмерти, Люцій Сервілїй!

Була немов могуча фурия.

Щоб зробити сина орудієм свого панованя, не вглянула в його внутр, яка зьвірськість филювала і бурилась в князевім цїлий вир — чи-ж не виділа, що вибух сего потворя держать спинюють уже лише тільки вихованє мудрого Сенеки і Бура?

Похорон Клявдія давав йому тріюмф!

Нерон мав лише сїмнайцять лїт, як зістав імператором цезаром!

І коли забрав ся до чужого собі владіня, забралась Аґрипіна до діла, аби усунути одного по другім з сьвідків страшного злочину.

Сенатори, що замішались в розрухи против Нерона, пішли на смерть. Невільник Гальотий тішив ся справді кілька годин свободою, но ще того самого вечера згинув від штилету иншого підкупленого.

— Усі померли — сказала задумана Аґрипіна, певна і сама, — остаєсь лише найстрашнійший, найнебезпечнійший Люцій Сервілій, якого годі знайти. Де він подів ся?

. . . . . .

З'явив ся невільник підносячи дорогу знавісу

— Чого хочеш Сабінус? — спиталась цариця.

— Шляхотний трибун Фабій Ґракх хоче видітись з Аґрипіною.

— Хай ввійде!

II.

Останний із сімох.

Із приходом гостя, встала цариця із своєї софи, де лежала — і усьміхнена, з погідними очима і витягаючи руку — приближилась до нього

— Ах, се ти, Фабій! Трохи спізнив ся нині — додала ніжним голосом.

І показала пальцем на маленький столик, різьблений із слоневої кости — де пишав ся хороший, пісковий годинник.

Молодий трибун не одвітив нічого, но схилив ся, поцілував подану ручку і відпровадив Аґрипіну перед велике вікно, заквітчане лаврами і оранжами, де посідали на софку.

Фабій Ґракх один з найшляхотнійших і найбогатших патриціїв Риму числив трийцять літ.

Чорнявий, з палкими, чорними очима, найдобірнійшим профілем, з лагідною і граціозною ходою, елеґантними манерами — не знати яким дивом зреалізував в собі сей тип старинної краси, яка зникла уже днесь.

Самі навіть боги Капітолю не мали гарнійшого обличя. У-

сі говорили, що він заняв місце Клявдія і зберіг для себе у
ніжности Агрипіни.

Хто знає, чи та злість і заздрість, якими обкидували йо
прочі, не походили за для його сили, богатства і шляхотности

Він не зважав на людські язики... може бути, що з зар
уміня або страху, бо не хотів статись жертвою мстивої і з
дрісної цариці.

Справді не чув для неї глибокого погляду — але все так
се підбадьорувало його в власнім самолюбстві патриція, н
він лише один зумів запанувати над серцем і гадками так мо
тої жінки.

Говорили між собою.

Цариця усьміхалась до Фабія, який раз враз підносив д
своїх уст руку своєї пані.

На ново з'явив ся Сабінус:

— Се від божеського імператора — сказав — роблячи м
сце центуріонови, який приніс на таці табличку із слоневої ко
сти, покриту верствою воску.

— Агрипіна просила о один едикт смерти — сказав жо
пір, Цезар посилає її.

Схилив ся.

Схопила скоро воскову табличку, на якій були вирит
слова.

— Дуже добре — сказала центуріонови — подаючи зна
рукою. Сей віддалив ся мовчки.

А очі цариці мали дивний вигляд хитрої радости: діяволь
ський усьміх грав на її устах, коли до маленької касетки ховал
табличку.

— Що се Агрипіно? — спитав ся трибун

— Тому три літа — сказала — зі злими, острими і зимн
ми очима — знайшов ся чоловік, який довідав ся о страшні
тайні; і він важив ся грозити мені, — мені, яку назвав сен
»Божественна«, мені матери Цезара Нерона, мені, дочці, жінц
сестрі і матері імператорів!

— Та тайна...

— Не питай о ню Фабію Ґракх, бо по тім всім не малоб
моє серце для тебе більше нічего, як лише гнів

— А сей чоловік?

Його годі знайти помимо всїх средств. Два днї тому здавалось доглянути його на форум, — жовнїри знають його обличя; і щоби бути певчою його увязненя, — сего, якого шукають три лїта, постарала ся у Цезара о засуд його смерти.

— Його імя?

Не хотїла сказати, аж доперва на безнастанні наляганя Фабія прошептали її уста:

— Люцій Сервілїй.

Відтак побачивши підносячу ся портієру і входячого Сабіна, вже трохи люта додала :

— Щож знов?

— Жовнїр преторіянської ґвардії привіз вязня.

Хтож се? — спиталась цариця.

Ґвардієць увійшов окружений чотирома Нумідейцями, які вели в кайдах чоловіка около сорок лїт, що здавав ся гнути до землї усім своїм сильним і високим поглядом.

Ах Люцій Сервілїй!... се ти!... на конець! — одізвалась Аґрипіна, пізнаючи конзуля послїдного сьвідка Клявдієвого [illegible] І перша мщусь я — додала гнївно.

Відтак отворила скорим рухом отвір касетки і витягнула [illegible]ву табличку.

[illegible], се розказ смерти Люцію Сервілїє? Се для тебе, [illegible] нас двох.

Вязень одвітив [illegible] рухом [illegible].

Здвиг раменами.

Дїйсно для тебе! Пригадуєш собі? Клич тепер Юпітера [illegible] Німи до помочи!

Ти висьміхаєш богів, Аґрипіно — одвітив вязень сильним голосом. Уважай на месть неба. Проч, я не боюсь тебе. [illegible] я питав ся ворожки. Я не маю ще вмерти.

Ворожка збрехала... Ти умреш Люцій Сервілїй.

Ти умреш також Аґрипіно, бо ворожка додала менї, що перше я помщусь моїми власними руками на дочцї Ґерманика. Чиж се не ти, негідна дочка чесної Аґрипіни Віпсанії і шляхетного Ґерманіка?

Дурний, хто визиває мене — сказала Агрипіна зі з
ни.

Усьміхнув ся з пожалінєм.

Віддати катови сего чоловіка і принести мені його
лову.

Жовніри відвели вязня.

Но діставшись до дверий, він відвернув ся лагідно і сво
лотким, іронічним голосом докинув слідуючі слова:

До побаченя Агрипіно!

Фабій, Фабій! — сказала, хапаючи за рамена триб
йди з ним. Хай умре перед твоїми очима, хай буду пев
ного смерти!

І нетерпеливо оставляючи комнату, вийшла зі страшно
влістю на добичу — а Фабій, слухаючи розказів своєї пані з
брав ся з ґвардійцями і вязнями.

III.

Право житя!

Був пречудний час.

Небо, найчистійшого лауру, без хмарочки, купалось в зо
лотистих промінях сонця.

В віддалї пестила око отверта, цьвітиста, римська кампа
ня, поперерізувана кольосальними акведуктами, опоясана го
лицями, що вились поміж мармурові гробівці

Між запасними капарисів і лаврів велитнями взносили
ся рівні вілї своїм як сніг білим блеском, своїми терасами із ка
арійського мармору, і немов ховались між рожевими колюм
нами порфіру.

На долї гори і безмір далекого, синього моря, обраменя
ло їх ніжну панораму.

Недалеко городів Салюста, вздовж апійської дороги, пря
мувала, в окруженю невільників і ліктора, на квіринальськи
м боці богата лектика.

Її сніжнобілі фіранки були сильно заслонені

Раптом задержалась лектика...

Невільники не знали що чинити, дивились збентежені на

ктора, який говорив сильним голосом до особи за фіранками.

— Похід засудженого на нашій дорозі, шляхотна пані. Його ведуть преторіяни Агрипіни. Ними — о скільки вижу — доводить трибун Фабій Гракх.

Ніжний і мельодійний голос відповів зі середини лектики:

— Длячого задержуватись, — преціль маю право йти навіть побіч самого Цезара?

— Але новий едикт Нерона боронить під карою смерти заходити дорогу його представителям.

— Чи вони ще далеко?

— Ось уже! — сказав один з невільників.

І в дійсности, із за одної з найгарнійших палат аппійської дороги, висунув ся малий похід, що вів вязня до Гемонії.

Так називав ся один із скалистих ярів авентинського горбка.

Там лишали тіла і трупи засуджених на смерть закіль поволи дали їх до Тибру.

Звідсіль було далеко до сего місця смерти.

Побачивши білу лектику і ліктора, що уже пустив ся наперед, поклонив ся Фабій Гракх із повстию і приказавши жовнірам уставитись в довгий ряд понід рожеві кущі, відізвав ся сильним голосом:

— Місце для Вестальки! Знизити топорі і копія перед шляхетною жрекинею!

Лектика перейшла.

І фіранки із білого, золототканого атласу відхилились, а [illegible] Фабія показ[illegible] найгожійше, прехороше личко жінки. Став з подиву як вкопаний.

Не могла мати більше як вісімнайцять літ — і мала на собі довгу шовкову туніку, білу як сніг — а на ній був накинутий багряний плащ, що спинав ся на раменах аграфами, показуючи одно нагє рамя, таке білесеньке, як прозора морська піна.

Золоте волосє, хороше як небо, закривала разом з обличєм прозора і легенька заслона.

Вона відкинула її.

— Задержись ліктор! — сказала.

Відтак показала своєю маленькою рукою на вязня.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] серце [illegible] Люцій [illegible] по завіщу, [illegible] Шаєш [illegible] мої [illegible] Но вже нікоти не [illegible] дивлю [illegible] Мрії [illegible]

Я [illegible] ось [illegible] Та [illegible] [illegible], во [illegible] [illegible], я не м[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [

Трохи дальше, можна було побачити римських матро
вбраних в довгі столи призначені на се торжество.

Відтак по всіх сторонах порозсідались красавці Риму,
безликами на грудях; конзулі вбрані в темплюм і сенатор
яких можна було пізнати по тогах і палицях з слоневої кост

Лише ще цисарська льожа і лавки вестальок були пор
лні.

Ждали приходу Нерона, щоби зачати видовище.

І нетлино, при вході до цирку, повстав рух і заплеска
ні рук.

Вівят Цезар: слава для цезаря! Многих літ для Нерон

Льожа, що взносилась серед цьвітів і лавров почала отв
ралась.

Увійшов Нерон в товаристві Агрипіни, котрої очі гор
онем і через хвильку глядїли навкруги — чи не спіткають
кого знакомого серед тої веселої товпи амфітеатру.

— Чи чого як не прийшов він? Що-ж робить, аби не бу
коло мене! — сказала тихо.

Її брови, викрашені чорнилом, піднеслись в гору
лив, захмурювали її обличя.

Т. льожа, що служила для вестальок і зн
ськ. Вестали, також зн

Вестальок було числом десять, всі вбрані в шов
х, снїжаго кольору і в довгий заслоні, що закрив
ру і запикалась в горі золотою шпилькою, висаджен
ними камінями.

І коли з них послїдні лягла уже на своїм місци,
Чудище, як отвираєсь її льожа.

Обернувшись, побачила трибуна Фабія Гракха, що
дя з сильно вп'яленими очима на жрекинь; здавалось, що
дотягнув навіть її.

Задразнена в серци тим його байдужним поведенем з
дом неї, подивилась в тім напрямі, де глядів трибун і побачи
несподївано, як запаленїлась одна із вестальок, а відтак стр
тила немов панування над собою.

Видавалась молода.

Для відміни, від инших була русява і румяна, біла і ніжна, [illegible] усі її товаришки були чорняві і мали трохи матовий вигляд.

— Ах, вже знаю! — сказала з злостію.

Взяла сильно трибуна попід рамена і сухим, зимним голосом промовила.

— Ти важив ся глядіти на инших женщин, коли я ту є, [illegible] Гракх!... І то ще тоді, коли робимо тобі честь, даючи [illegible] місце в цісарській льожі!

На сі слова прокинув ся наче з мрій.

Живо замкнулись його очі, якби хотіли задержати ще в [illegible] якийсь маґічний і чудовий образ, відтак отворились і [illegible] гляділи на змінену твар Аґрипіни.

Но [illegible] погляд був зимний, [illegible] якби хотів силою [illegible] відірватись від сего стану дійсности.

— Ах, я немов здурів! — прошептав тихо.

Але розуміючи, що зі заздростію і жорстокістію цариці [illegible] далеко, мусів приготовлюсь, щоби зберегти себе перед злістю і местію — спамятив ся і уцілував королівську руку і промовив:

— По тім всім, що я доніс тобі, — по твоїм палеенім приходю, яким стрінулась мене, коли довідалась, що за помочію [illegible] видістав ся з твоїх рук Люцій Сервілій — то признаюсь, що я боюсь тебе...

— Чого?

— Твоєї [illegible]! — Не вважаючи на все, чим мене обдарила [illegible] всемогуча мати божеського імператора... не важусь являтись перед тобою Аґрипіно... і... прошу прощеня.

Сказав тихим голосом, без збентеженя, без пориву, [illegible] сильно уцілував руки, якби хотів скрить перед нею [illegible] ніжно, яку проголосили його уста.

Но [illegible] забувся аж до безпамяті в своїх почуваннях — Фебія в послідних почуваннях и житя — приняла се за [illegible] від хотіння трибуна.

А може дійсно боявся, що образив її, відтак навернув ся [illegible] на все під впливом — і для чогож непокоїтись дар[illegible]

І ставши знов приємною і миною, усьміхнувсь до Фабія, пронизала його своїми великими очима, відтак примусила сісти коло себе і прошепотала [illegible] тихим ніжним голосом:

— Прощаю тобі, Фабіє!

— Дякую! — [illegible] отвітив [illegible] тихим голосом і з відвернени[illegible] очима.

Не зважила сухости його голосу...

Не виділа холоду його погляду.

Перед нами і навкруги них пронесеться [illegible] з [illegible] [illegible]ом боєв гладіаторів, що [illegible] в [illegible] боролись серед арени [illegible] з дикими [illegible], котрі [illegible] [illegible] і [illegible] і [illegible] навколо себе [illegible] [illegible] крови...

Се було щось страшного, [illegible] боєв [illegible] [illegible] [illegible]

Білі цвіточки, що [illegible] так щасливими в підземелях [illegible], в тепну обгужено віри, побоїв і вірности, котрих жорстокий розказ варварського імператора так нещадно вирвав з їх підземель.

Божий вівтар, його запах чистоти і невинности, зносив [illegible] аж до самого Бога, як небесний огонь під тим сумним склепінням, і містична полумінь, що окружала їх, надавала їм мимоволі великої пошани!

Яка вся в тих мущин!... в тих жінок... в тих боязливих, молоденьких дівчат... в тих рожевих дітвочок... що призначені на [illegible] муки, перед так жорстокою товпою!

Їхня поява в амфітеатрі зустрінута привітана окликами дикої радости, дикі голоси лунали по усіх місцях, де [illegible] [illegible] і в своєму фіглярстві немов хотіли [illegible] труби, [illegible] стіни.

Християни обнялись з усміхом, показуючи [illegible] на [illegible] небо, [illegible] на небо, [illegible] їм смерть.

Перед ходили [illegible] (venatores), (Гладіятори, що боролись із дикими звірами), що держали в руках великі [illegible] і уперлися сталю кожного мученика, як [illegible], що не [illegible] [illegible] [illegible].

Кожен [illegible] в такім порядку, як [illegible] дома, [illegible] ся народ [illegible], [illegible] їх, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Між ними [illegible] [illegible] і молодець, [illegible] [illegible], римська [illegible], котра [illegible] перед [illegible] [illegible], навертів [illegible] Ісуса з [illegible], полишила родину, [illegible], [illegible] і [illegible] скарбів і [illegible], де вона [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] і [illegible] божественну [illegible] [illegible]... а покинула для покірної [illegible]... щоби [illegible] і [illegible] своїми білими руками [illegible] мучеників...

І коли її побачили в [illegible], білеську, в білій як сніг, [illegible] [illegible] [illegible] з [illegible], бажаючи мати [illegible] [illegible] в муках і тортурах, у так високо поставлену [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

кількох жертвах. Найулюбленша забава для тих звірів була тоді, коли жертву кинули [illegible] і вона мусіла боротись з дикими звірами.

Ті брали її на роги і підкидали в гору, [illegible] кілька разів [illegible] кинути до землі, мусити і пробити [illegible] гострими рогами.

Не раз у такі хвилі стрічалось чудо: [illegible] спокійно і лагідний: він клав [illegible] спокійно [illegible] мусіла.

Но по більшій части [illegible] мусіли боротись.

Се була радість для народа дивитись на тих [illegible], без [illegible] навіть скарги, під страшними [illegible], знаходи[illegible] смерть.

Одним замахом підкидав [illegible]

І коли змучені впали [illegible] на землю, [illegible] і ті [illegible] навкруг жертви, рвали на кусники їх окривавлені [illegible]. [illegible] часом відзивав ся [illegible] голос вмираючого... [illegible] голос [illegible] з триюмфом:

Я християнин!

. . . . . .

Ввели медведів і леопардів, котрі кинулись сурмою, [illegible] живе мясо, яке подавалось їм.

Розлягнулось кілька окликів страху з поміж дівчат, [illegible] нервовість тяжко ще боролась против [illegible]

Відваги братя! Бог вас благословить! [illegible] розлягнулся [illegible] серця, що стояв спокійний і лагідний по [illegible] лагідно [illegible]

Се був папа, [illegible] в катакомбах, в [illegible] хвили, [illegible] Службу Божу і [illegible] протягненою рукою давав послі[illegible] прощене і найвисше благословенство.

Батечку!.. батечку!.. скрикнула молодесенька дівчина, [illegible] до стовпа. — Батечку!.. ратуйте! [illegible] Ах! тигр!

Старець підніс очі до неба і молив ся горячо.

Навколо нього, яка гекатомба!

Мерці... розривані... вмираючі.

Деякі молоді що-й-но зачинали і боронились [illegible] відвагою... немов виривали перед зубами диких звірят ту оп-

[illegible] і промазяк громаду жінок дітий, які... [illegible] і молились.

Проциблючі зогнів опускала товпи [illegible] місцях і дрожах, де знаходились рукотвори красавиці, [illegible], [illegible], [illegible], [illegible] [illegible]шились видовищем.

Се була борба безсильна, страшна.

Падали і зливались разом [illegible] християни і [illegible], перші, [illegible] служили [illegible] і розривали молоде мясо — окрі[illegible]влені члени... і дальше мчались...

VI.

Сільвія.

[illegible] [illegible]лось довго для тих, що хотіли вмерти, — коротко [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] тіла в півколесі немов [illegible] Сільвії.

[illegible] ждала і молилась і [illegible]

Чи мала героїчну відвагу своїх товаришів?

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [

[illegible] амфітеатр: кождий ожи[illegible] була страшна.

Р[illegible] слабий голос Сальви

[illegible] мною... я [illegible] дро-[illegible].

[illegible] Сальви.

[illegible] разів рукою привя-[illegible] [illegible] нет...

[illegible]

[illegible] сорвіть, страшно [illegible] [illegible] як бри-[illegible] розвіяні звізоки.

Я [illegible] сорвіть.

[illegible] в тій метаниці [illegible].

[illegible] напружаность. Відтак обернув и немов [illegible]

[illegible], що [illegible] страшних зубів пантера [illegible] Сальвіні [illegible] обнюхує [illegible] погляд, [illegible].

[illegible] усміхну[illegible]... незмірима радість засіяла на [illegible] серце [illegible] [illegible] високо-високо, ген[illegible] самого неба.

Ах, боже!... Ти не опустив мене!.. Будь благословений!

[illegible] пантера, покірна і лагідна, як дитина [illegible] свого учителя [illegible] мягенький язик лизав ні[illegible] дівчатка.

[illegible] [illegible] крови.

[illegible]... убити!

[illegible] пантери [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] обвиш[illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [

В своїй невинности лелії, мусїла дивитись, як її розбира перед очами тисячів поган ,що пожирали її своїм поглядом.

— Боже мій! — молилась — я хочу вмерти з любови Тебе... но ратуй мене із сего встиду і упокореня, ратуй від п глядів сеї товпи... Заклич мене до себе!...

Кат зближив ся державчи уже запалений смолоскип в р ці... відтак підніс свою сьвятотатську руку щоби доторкнути сего ніжного тїла... сего сьвятого лїла... що здавало ся дрож ти перед вечким дотиком... перед сею профанацією.

Але... відскочив нечайно із здивованем, кинув смолоскип на землю — і звернувшись до імператорської льожі, закрикн ..е Нерона сильним голосом:

— Цезар, християнка вмерла!

VII.

Задраснена в серце.

Дуже часть видовища се був заповіджений виступ Н... к... на сцену. Скоро забрали невільники тїло і уставили сцену смолоскипи. Усї ждали.

Імператор... слухачів преслова і пішов від ... перед...

Настроив лїру і сьпівав з дуже сною про ... героя ...

Кождий прислухував ся.

Чиж не ... з ... ...довою декламацією оживлений бог Апольон?

Чиж ... величний артист« заслугував на що инше, як ... на ...?

Чи не був се ... легкого тріюмфу помк тисячами ... народа, се »шипінє голосу«?

Підчас сеї хвилї величнього »подвигу« ... на до Фабія, хотїла говорити з ним.

То з здивованем і зі злостию зауважила ... чорні очі молодого трибуна пожирали майже огнем одну із вестальок.

І побачила, як одна із наймолодших жрекинь, та, що ... Молилась и поблизше імператорської льожі, а котру зауважила

при вході трибуна, обернулась, подивилась притягнена [illegible]ов магнетичною силою Фабія, і легко відвернулась... запа[illegible]... і визиваючим рухом притиснула свою руку до серця.

Ах, таж се гарнинна від мене! — сказала задразнена мати Нерона.

Проминила се зі злостию, заздростию... зрозуміла, що Фабій збрехав перед нею... її не любив уже більше... а може не любив її ніколи!...

Здавалось, що все валилось перед нею

її серце заболіло... її щастє улетіло... її житє тепер без [illegible]...

Мусіла усісти на своє місце, щоб не впасти.

Важкі гадки пошибали як лискавка по її гордо піднесеній голові, не могла зібратись ані на одно слово.

Гук френетичних аплявзів звернув увагу Фабія на видовище. Могучий і простий народ з послідних місць, кидали Нерону до ніг цьвіти, вінці, лаври ,пальмові галузки...

Хороші патриціянки виривали китиці цьвітів зі своїх грудий, волося — кидали на голову імператора хмари запашних цьвітів.

Трибун побачив палкі очі цариці, котрі прошибали його, [illegible] хотіли провертіти його внутр аж до самої глубини серця і душі, якби хотіли пізнати ту тайну, для чого перестав її любити, для чого так шпурнув ген від себе. . сей її злеліяний образ досконалої краси.

Божеський імператор сьпіває як Апольон! — відозвав [illegible]

Не одвічала, мірила і гляділа дальше.

[illegible] незнимирена злість бурилась, филовала в її єсі[illegible] на все задрасненім серци.

Не могло ані галкою майнути її, що стріне колись соперницю — вона, що мала під своїми ногами цілий сьвіт; вона, чудна краса, цариця, Авґуста!

По тім жіночім болю прийшов гнів, гнів за для опущеня.

Повстало бажанє, страшне бажанє мести — за для того [illegible] нікого упокореня імператорської висоти.

Но скажи мені Фабіє Ґракху — ти не назвав мені іме-

ни тої вестальки, що увільнила Люція Сеовілія [illegible] спитала[illegible]
хим голосом.

Трибун збентежив ся.

Та жінка без сумніву хотіла пімститись на Лівіні, либо навіть догадувавсь вже сего.

Не міг спротивитись в своїй невинности так [illegible]ному маганю і несподіваній цікавости.

Чись забув се імя, хороший Фабіє? [illegible] спит[illegible]ся соло[illegible]ким, зрадливим голосом і з [illegible]ним усьміхом [illegible] любов, чи гнів запалили так її очі.

Подивив ся на лавки вестальок.

Чого мала боятись Лівінія?

Чиж не була не досяжим[illegible] і сьвята, яко жрець[illegible]?

І через се, навіть жорстокість [illegible]ої Агрипіни, [illegible] сягнути її в сьвятині [illegible].

Ни месть ни зл[illegible] могли перелити [illegible]!

І видячи, як цариця н[illegible]довіряє йому, усм[illegible] [illegible]но се хороше, [illegible]ляне імя:

Лівінія!

Хороше імя! [illegible] люблю... Но коли [illegible] Лівіні Сеовілії, [illegible] з Риму [illegible] сконфісковані на кошт Ц[illegible].

[illegible] ти вже німст[illegible]сь Агрипіно: чого хо[illegible] [illegible]?

Я [illegible] хотіла його смерти!

— ! ! ?...

[illegible] [illegible]нав, бо лише сам[illegible] [illegible] ту тайну!

Таке вражінє залягло сї слова.

І коли кінчилось видов[illegible] кожд[illegible] в, [illegible] ли і [illegible] вони свої гаяли.

В[illegible] виходили все послїдні, щоби не [illegible] між тою[illegible] [illegible] виходив і [illegible] або [illegible]ек, бо кони [illegible] [illegible] возів, котрі тягнули [illegible].

Так само заорались окружені двором [illegible] [illegible]ріяни: Нерон і Агрипіна, а трибун ожидав виходу [illegible]льок.

Дрожачи, боязко і з повагою, подав свою руку Лівінії, що би помогчи всісти її до лектики.

Жрекиня нахилилась до нього і промовила тихим, дзвінким голосом:

— Буде завтра рано в сьвятині Вести, шляхотний трибуне я мушу поговорити з тобою!

— Буду! — одвітив коротко.

VIII.

В сьвятині Вести.

Сеї ночі не спав Фабій Ґракх.

Ніжний привид станув ся по його гадках... а уста шептали солодке імя...

Серце товклось...

Але привид, се не був привид цариці.

Се імя, не було імя Аґрипіни.

Його дух полинув на запашну, цьвітисту дорогу миртів і [illegible]ній, овіяну подихом лаврів і кипарисів, де прохожалось [illegible] дівча в срібнобілій одежи із заслоною, що закривала [illegible]

А під тою заслоною!... який мистецький профіль... які сині [illegible] небо... яке русяве, шовкове волосє! Який контраст до инших женщин цілого окруженя, цілого гордла!..

А може се була дівчина прогнана з Ґерманії або Ґалії... з [illegible]ком як лелія... така ніжненька!...

Лівінія! Лівінія! зітхнув в тишині ночі.

Зачинало свитати

Помало будив ся Рим і оживав своїм рухом. Перед його [illegible] перехожали невільники, коні, вози, лектики.

Ґракх [illegible]ж і трибун і подав ся в напрямі до колеґії [illegible].

[illegible] жив як його сидив якийсь чоловік, йшов крок за [illegible]ком [illegible] і, перешановши, так само як і він, [illegible]ятинську до[illegible] і розум, задержав ся менше більше в тім часі, що й він, перед сьвятинею Вести.

Кілька разів оглянув ся Патрицій позад себе.

Но невільник, що слідив його, і видячи як задержуєсь Фабій, сховав ся за широку колюмну з зеленого мармору, і не опускав з очий ані одного з рухів трибуна.

В Патриція забилось серце: невисказане зворушене заповнило його душу.

Його руки дрожали, а очі запалились сильним огнем.

— Чого хочеш Фабіє Ґракху? — спитала женщина кланяючись хорошому горожанинови, що був знаний на цілий Рим.

— Говорити зі шляхотною Лівінією.

— Ожидає тебе, ходи за мною.

Минув довгу, звисаючу, шовкову портієру і опинив ся в великій комнаті; лискучі стіни, з найчистійшого мармору, були вбрані білими килимами, що спиналисъ золотими ґірляндами.

На середині комнати, на низнім вівтари, що був вбраний віцями запашних цьвітів, горів на кострі ясною поломіню сьвятий огонь.

Коло нього сиділо десять вестальок, шляхотні і хороші і пильнували в найбільшім порядку і з увагою його, знаючи добре сей звичай, що карав страшно нещасну, котра би занедбалась хоч на хвилинку в своїм обовязку.

Бо, як з одної сторони, стрічали вестальок всякі почести — так з другої знов не знало право для них найменшого помилуваня коли провинились.

Жрекиня, яка забула на свої обовязки і через свою неувагу дала згаснути сьвятому огневи, або коли спроневірилась своїй дівочій чистоті, йшла на смерть живцем замурована.

І з тої власне громадки поганських женщин, повстала Лівінія — і зближаючись до трибуна, уклонилась.

— Добре, щось прийшов Фабіє Ґракху — сказала — хочеш говорити з тобою о біднім Люцію Сервілію

Відтак, випереджаючи його, піднесла портієру і знайшлись разом в нижнім городі вестальок.

Йшла побіч нього ціла біла і русява, з легко відгорненою, довгою заслоною... трохи зворушена... з очима голубими, як небо в своїм погляді...

Стежка, котрою йшли, скінчилась кущами цьвітів і зеле-

ними деревами, що отіняли з гори своїми гилками воздух і творили над їх головами як би альтану — з котрої розлягав ся дзвіркіт птиць.

Сей похід мав незміримий чар...

Тиха радість переповняла їхнє серце...

І, звернувши наконець до патриція своє ніжне личко, з ясними і чистими чертами, промовила перша Лівінія:

Чи знаєш Фабіє Ґракху, що Люцієви Сервілієви грозить нове увязнене?

Так.

Як переходила через форум, чула я едикт Цезара. Нещасний конзуль прогнаний і обрабований зі своїх дібр.

Щож дальше?

Хотіла би помочи йому — одвітила Лівінія — із тих способів, які потрібні мені. Чи можеш помочи мені?

Фабій збентежив ся.

Якесь незнане, дивне чутє гризло йому у серцю.

Чи була се родяча ся заздрість?

Може.

Подала.

Знаю, що ти добрий і співчуваючий, шляхотний Фабіє і тому звернулась я до тебе скорше, як до иншого; чи зле чинюю?

Одвітив скоро:

Як ти займаєш ся тим чоловіком Лівінїє!

Запаленіла, здаєсь розуміючи, що хотів висказати — а може догадалась і того чутя, яке приневолило його так говорити.

І зітхаючи глибоко, підперла голову руками і думала.

Кілька сліз потекло з її лязурних очий і поплили тихими брилянтами по білому личку.

Се сумна історія — сказала наконець тихо — повірю тобі, Фабіє, для твойого щастя...

...Слухай!

IX

Ілиля.

Лівія [illegible] Фаб[illegible] свєтх недозвіль похитив ся [illegible] задумливо [illegible].

Усміхнула ся, [illegible] дзвінким голосом:

Опоздав [illegible] мене, [illegible]

Чи [illegible] Ілиля [illegible] Лівій, ожелив ся [illegible] ська разом з иншими невільниками.

Була хороша і мила, похо[illegible] королівської [illegible] лу[illegible] нив шляхотний Лівіній, забу[illegible] Альбано, [illegible] ожелив ся.

Се була [illegible] ука, яку [illegible] боги.

Я народилась, приносячи [illegible] мої батька.

Мала [illegible] весть [illegible] Лівіє.

Великий Понтифекс вибл[illegible]

Та честь прийшла [illegible].

Коло богині Вести я прожив [illegible] ни стражі [illegible]

Тому [illegible] Ілиля [illegible] Ц[illegible] [illegible]

О[illegible]

Ц[illegible]

Ну [illegible]

— Отроєнин! — скричав Фабіє [illegible] Чи бажеш правду, хороша Лівініє!

Так, дійсну правду!

Отроєнин! [illegible]

А знаєш через кого Фабіє [illegible]

[illegible] з своєю сестрою [illegible] в пот-
[illegible] Агрипина!

[illegible] любинь

[illegible] під [illegible] сердешно-тай-
ко.

[illegible] хотів спертись на ніж великого, старо-
[illegible]

[illegible] тихо [illegible] я не знав нічого про се!
[illegible] бережна!

[illegible] отвинти [illegible] ту [illegible] смерти, яку зняв ли
[illegible] більше тихо [illegible] обрести [illegible] Агри-
[illegible] одного по другім з них усіх, чиїх імена до
[illegible] на собі.

[illegible] батька, сенатора Юлія Лівінія, засуджено несправе-
[illegible] на смерть за участь в бунті!.. Смерть страшна!... Моя ма-
[illegible] моя мама Амбонія, пробилась з розпуки...

Бунт, нещасні Лівіє! [illegible] фобії і до зворушення до глубини серця.

Так, так трибуне, бідні і нещасні, що [illegible] самітна [illegible] в ліснальтім роки життя!

Я твій приятель Лівіїй [illegible] в [illegible] і з його очий.

[illegible] з великим успіхом і [illegible]

Як ти дізнав [illegible]?

[illegible] Юлія Лівіїя [illegible] мав [illegible] сумну історію і перекази [illegible]

Се була честь цілого його життя, життя [illegible] [illegible] яку [illegible] усім, щоб я берегла.

[illegible] хотів, щоб його [illegible] погорджувало своїм батьком [illegible] видумлену [illegible] бунту против свого імператора.

[illegible] своєю смертю, перекинув мені тайну сеї драми, при [illegible] мотив її життєм.

Ах!

Слухаючи за сьвятими вказівками сенатора Юлія Лівінія, я [illegible] у [illegible] Агрипіни.

— Твоє серце добре Лівініє — но яка тяжка задача до сповненя!

— Я всюди показуюсь, де лише можу уратувати засуджених нею на смерть, хочу помагати їм.. Тив той проклятої жінки убив мого батька-... спричинив смерть моєї матери!..

Огонь палахкотів в синих очах хорошої жриці.

Її тичко зайнятось запалом нив жарої [illegible] прож... ли під спомином тих сумних спогадів.

Бідненька Лівіні! [illegible] нижко [illegible]

Для того видиш трибуне, хочу післати конзулеви Лю[illegible] Сервілієви послідній жертві Агрипіни, [illegible] ньому сьвідкови драми, де знайшов Клявдій свою смерть, [illegible]

— Сповню твою волю добра Лівініє і [illegible] як невільник..

Взяв сумнів її за руку, підніс до уст і [illegible] з такою пошестю, якби не хотів і дихнути навіть на ті [illegible] ні пальці, хорошої як рожа [illegible]

Но звертаючись до нього [illegible]

— Мусимо розлучитись трибуне, мене ожидають товариші [illegible] що Фабій Гракх має шляхотне серце

І усьміхнувшись любо до молодого патриція [illegible] [illegible] і [illegible] як відходив.

Но з хвили, коли мав уже відхилити білу, шовкову пор[illegible] відділяла [illegible] до городу, обернув ся і хотів ще раз поглянути на неї.

Оглянув ся і зблід [illegible]

Сперта на порфірову колюмну, притискала обі руки жрецкия до серця.

Здавалась омлівати.

Була хвиля, в котрій гадав бічи на поміч.

Но дівчина запаленіла, видячи його рух і [illegible], тихо-тихесенько і сумно, прошепотіли її уста

— Фабій!... ах, Фабій!...

Трибун вибіг, настрашив ся.

Весталька, чи могла вона вже кого любити?

І мовчки бажучи до своєї палати, відізвався сильно збентежений від сьвятині Вести.

Задержав ся в колеґії ясна царице — доносив в тій хвилі [illegible] невільників Аґрипіни.

Наступила хвиля здивованя для неї.

В колеґії вестальок! Говориш правду?

Кажу правду.

Но не ввійшов?

Ввійшов!

Гм, хочу знати усе — шепотила бавлячись малим штилетом, — і... хай уважає, бережесь!... Горе тій, для якої подо[illegible] ж до самої смерти для неї страшні — страшні тор[illegible]!... Мати Цезара Нерона ніколи не прощає!

X.

Сьвятотатство і маґія.

Спадала ніч на сплячий Рим...

Утихали далекі голоси... гасились і завмирали сьвітла у високих вікнах палат.

Було уже пізно і ніхто не переривав глибокої тишини.

В комнаті цариці блимало сьвітло... одно-одиноке сьвітло [illegible] прозорих фіранок.

Аґрипіна не спала.

Її убрали дві невільниці і накидали темну туніку, відтак [illegible] чорну столю, а на конець закрили її лице темною воаль[illegible]

Ожидає лектика ясну царицю, — сказав входячи Сабін.

Добре — одвітила.

Під свою столю взяла маленьку касетку і мошонку повну золота.

Відтак, мовчалива, зі жорстокими очима і стисненими устами, що виявляли в її середині сильне постановлене — вийшла в товаристві Сабіна.

Перейшли кілька тайних хідників, в котрих знали лише

[illegible] і Сабіни зерна і виметається перед будь-ласкою, [illegible] в тінині [illegible] і лежить.

Агринна встає.

І які гадки пробиваються в [illegible] голові?

Певне, нові злочини, додані до [illegible]!

Знов одна нова смерть, вигадана. [illegible] листу!

Царина виносить [illegible] і вливає в [illegible] Сабіні [illegible], що [illegible] високо [illegible] одне по верх [illegible] [illegible] і [illegible] Руду.

Сабіна [illegible] і жде.

Сабіна стара баба.

Но не хотела пустити сего [illegible] пиво, [illegible]

Царина [illegible] перстень, [illegible] [illegible] дивно [illegible] і [illegible] тихим голосом:

Мусить [illegible] мене [illegible]

Агринна не [illegible]

Но [illegible] [illegible]

[illegible] Сабіна і [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

З [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] і [illegible] кістяки [illegible]

[illegible] [illegible] вуж і [illegible] [illegible] [illegible] молоко.

В [illegible] з кутів [illegible] [illegible] [illegible] очі [illegible] як [illegible]

На [illegible], на [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] і мрії.

— Чого хочеш Агринно? — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

— Хочу твоєї помочі, [illegible] [illegible] [illegible]

— Хтож має вмерти?

— Мунина — [illegible] Агринна, [illegible] свої хорошу руки.

— І то вже все?

— Ні, також і молода жінка.

— Отже треба дві отруї.

— [illegible]

— Ні?

— [illegible]

Любуєте [illegible]

— [illegible]

— [illegible]

— [illegible]

— [illegible]

— [illegible]

В тій хвили, помимо темности кімнати, яку освічував тише сей чародійний огонь, зобачила настрашена Агрипіна, як пересунулась поперед нею велика тінь і через кілька хвилин зважалась розмовляти з Льокустою.

З ожахом сьвятотатства, при якім знаходилась Агрипіна, якого бажала, заслонила цариця свою твар наколи чарівниця витягала уже з під теплого попелу якийсь тиг, чорнощо від крови.

Помалу віддалились тіні і Льокуста... усміхнулась.

Тепер відважилась вже й Агрипіна поглянути навкруги.

Знаєш імя? — спитала перестрашена.

Лівінія.

Лівінія!.. сказалась Лівінія!... Це вже правда... пропоненти виключи оклик роздратованости... Ну, може не любить її?...

Льокуста подивилась на ню своїми проникливими очима.

На її устах грав ся ледвиді усміх, відтак з [illegible] Агрипіни пролилися слідуючі слова:

Ми лини ся царице... [illegible] любять ся.

— Смерть для обох! — скрикнула цариця. — Чи певна Льокусто?

— Тінь Сибілї з Кумеї [illegible] не брехала. — [illegible] сказала.

— Тут золото, жрекине! [illegible] кидаючи до землї мошонку, [illegible]

— Дякую Агрипіно! — відповіла чарівниця і сховала радісно заплату за свої чари і злости.

І коли віддалялась царица, вона дивилась [illegible] і шептала, либи до догляючої, діявольсько [illegible]:

— Терпить!... вона терпить!... часом є боги [illegible] для тих, що терплять через ню!...

При тих словах появив ся [illegible] усміх. Сховала і зачала рахувати своє золото:

Но тамті!... що мають до діла з невмолимою тигрицею?... Чи відвернути лихо від них?.. й злість страшна. А я я хочу ще жити!

. . . . . .

В тім часї всідала цариця до [illegible].

— Які страждання!.. прошепотала тихо. — Він, мій Фабій, [illegible] жрекиню Вести!.. Вона відбирає мені його серце!... [illegible]!... Чи не являють, що месть Агрипіни страшна!...

Засмутила вогнику на свою бліду гнивну твар і повернула [illegible] не стрінували нікого, тими самими тайними хідниками [illegible] і нерне.

В своїй комнаті відлежала невільниць і мовчки-мислила [illegible], підперши ся руками.

XI.

В цариці.

В хорошій своїй віллі, при латинській дорозі, робив Фабій Гракх приготовленя до дороги.

Тяжкеня [illegible] ному [illegible] на [illegible] любов до вестальки [illegible], любов глибока, що палила його з дня на день.

Розумнючи добре, що те чувство є без найменшої підстави [illegible], яке від [illegible] в памятний день засудженя на смерть [illegible] Сервілія, забрало [illegible] спокій, рішив ся трибун лічити [illegible] серце, свою любов і забратись з Риму.

Но коли зауважив з острахом, що русява дівчина Вести [illegible] його зарівно, так як він її, відказав ся на все від того [illegible], золотенького щастя... воно пропало... хотів забратись, [illegible] ждував яка страшна кара може ждати жрекиню.

Її не вільно мене любити... не вільно нам звінчати ся! [illegible] поцілувати те ніжне, таке хороше єство на так страшну кару! — говорив. — Як заберусь, забуде — а Фабій Гракх [illegible] так із свого житя, як та іскра зі сьвятого огня, якого [illegible] те дитятко.

Користаючи зі своєї ласки у Нерона, дістав легко до заміщеня вожда Корбульона, що бив ся над берегами Рену із [illegible] і навпів ще диким народом Батавійців.

Перед тим витязький вожд, стратив у страшній борбі із [illegible] народом, половину своїх леґіонів.

Вислав до Риму післанця, просячи о поміч і нові війська [illegible] також і добичу до Нерона, взятих в полон невільників, мущин і жінок.

Між охотниками знайшов ся і трибун.
Хай буде! знайду або забуте, або смерть!

. . . . . .

О своєї нем[illegible] і подорожі не сказав [illegible]
сорд.

Була сильно в [illegible] і грозні [illegible]
лесні руки сказав:

[illegible] Арміній!

[illegible]?

[illegible] до Г[illegible] [illegible] Германи

[illegible] свята [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] в Рім.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Його гостина в дворі і [illegible] з дня на день — бутнє чинне уважав.

Його слова, відданість честь і [illegible] так високо поставленої дами — яка так його [illegible] не мати у нього свого коханого звуку і щирости.

Остуджена в своїй гордости, упокорена в своїй величи, не мала для себе вже іншої цілі, іншого бажання, як знищити сего чоловіка!

Гнів перемінив цілком її чутя...

XII.

Фатальна нерозвага.

Рабін Гонку [illegible] до колегії весталок [illegible] буде отворена [illegible].

Як [illegible] подав ся до [illegible] і [illegible], де [illegible] вічного огня.

Його [illegible] і [illegible].

Після звичаю, більш [illegible] може обтяжений, як вона [illegible] трибуна [illegible]:

— Хочу говорити з тобою Лівіїє... лише кілька хвилин... [illegible] заєдно, щоби получитись з відділами Корбульона, в північній Галії, недалеко границь Германії! Чи можу говорити з тобою?

— Від'їзжаєш? — [illegible] Весталька.

І [illegible] в сторону трибуна подивилась [illegible] на него [illegible] і обличчя пробивав ся безмежний смуток.

Отже кінчить ся та мрія, що так нечайно [illegible] одного [illegible] дня, [illegible] цьвітистій дорозі.

Кінчить ся на все те щастє, що дозволяло [illegible] на хорошого трибуна, як усьміхаєсь, здоровить її при кождій, найменшій стрічі!

Та тайна заховане і бережена на самім дні її серця — мала на все заніміти там — право Вести, без найменшого співчутя — виривало і пололо її щастє — те щастє яким дихала колись серед сьвятої радости і тужних мрій в великій сьвятині богині.

. . . . . .

— Ходи з мною трибуне — сказала.

Ще раз пішли в чудовий огород вестальок, правдивий рай на земли — серед тиши, сонця, цьвітів і птиць.

І тут, щасливі побаченєм, послідною своєю розмовою ані [illegible]ли нещасні, яке ожидає їх лихо, що за тими зеленими лавра[illegible], головками рож, гитицями жасміну і лелий підглядають їх [illegible]ніони Аґрипіни і готують смерть.

— Видиш Лівіне — говорив Фабій сумним і опущеним [illegible]лосом, я не хотів забратись, аби не попращатись з тобою... [illegible] досягне мене стріла, буде моя смерть солодка, бо гадка буде [illegible]ся при тобі!

Сльози як горох покотились з під вій жрекині.

Зворушенє не давало промовити ані слов[illegible].

Прошепотіла лише тихо:

— Ти маєш шляхотне серце... Фабіє Ґракх... а коли веста[illegible]ка малаби право тебе любити...

— Не кінчи нешасна! — майже скрикнув, перериваючи [illegible]ово и слова і оглядаючись на всі сторони — чись певна, що [illegible]с ніхто не чує?

— Ні, Фабій! Ніхто не може ввійти без нашого позволеня; [illegible] лише може прийти і сам Великий Понтіфекс, но я би заувважила. Не бій ся нічого.

Спав йому камінь з серця.

— Я поділив свій маєток на дві части. Рим не побачить [illegible]я с мене ніколи, ні живого, ні мертвого.

— Боже, — зітхнула.

— З тих двох частий призначена одна для тебе а другу [illegible]ле вислав я для Люція Сервілія.

— Бідний Люцій!

Коли ще дістане твою пайку, не буде бідний. Схований [illegible]днім з передмість Риму жде лише принагідної хвилї, щоби [illegible]ститись на Аґрипіні.

— Месть богів стріне її колись.

— Дарма ожидаю сего дня!

— Я також. Хотів би побачити сей блаженний день, але може відгомін або чутка донесе менї о нім, — коли останусь в живих.

— Їдь, їдь Фабіан — вдивлявся з жаждаючими очима і [illegible] голосом — [illegible] як горох до [illegible]. Їдь — а мій [illegible] буде на все дорогенький для тебе.

— Дорогенька, найдорожша моя Лівіне! — [illegible] з страшного [illegible] і безмежною тугою і [illegible] в душі.

Вже зі своєї [illegible] [illegible] хотіла на [illegible] [illegible] [illegible]

ом і Агрипіною, що зближались до молодит, як: стояли, як вкопані.

На голос сих криків, сих проклонів — встав Фабій.

Нещасна Лівінія поблідла, як полотно.

Перед тими людьми, що виринали зі своїх закутин... перед тим Великим Понтіфексом з страшнім, суворім и [illegible]... перед тими весталькими, що глядали на них... страшною і гнівною Агрипіною... заняміли трибун і жрецкиня, не розуміли нічого і не могли пійняти, що ті оклики, се оклики смерти для них.

— Богиня Веста відкидає тебе Лівіне з числа своїх слуг [illegible] твої [illegible] стрене тебе відповідне до твого злочину.

— Мого злочину!... якого злочину?... Великий жрече — зебеліла побілівша Лівінія.

— Злочин, се той мовчаний трибун, який клинив у твоїх [illegible]!... сей поцілуй, який [illegible]!

— Ах, — сказали обоє разом — но ми невинні, вас змилили лише обставини.

І на погляд [illegible] Понтіфекс, заломила Лівінія руки.

— Ах, сестриця я моя! — [illegible] до стоячих весталок — я не сплю, я [illegible] Веста, клянуся на [illegible] усе мені святе!

Сами все вилили — [illegible] просто, без [illegible] жалю і помилування в очах.

Но Фабій, як би будячись зі сну і протираючи очі, як би [illegible] лише довідав ся о тім, що стало ся, звернув ся скоро до Агрипіни:

— Як се сталось, що ти ту? — спитав.

— Так хотілось мені! — одвітила.

— Чи не вистарчило тобі, що твої невільники слідили нас [illegible] донесли о всім — о всім, що наказалась їм?... Ти не вдоволилась знищити лише мене одним замахом... ти хотіла ще невинної!... Чиж мало вже маєш мерців навкруг себе, ти хочеш ще моєї і сеї невинної жертви-тіний, аби окружали тебе що ночі і не давали спокою на кождім твоїм кроці?...

І в запалі свойого гніву зблизив ся до сеї жінки, як би хо-

ив задушить [illegible] своїми власними руками — [illegible] в свої портівські [illegible] [illegible]

Но боїтись, що може [illegible] виявити. [illegible] переконати присутніх о своїй невинности, и [illegible] Агрипіна [illegible].

— Забрати сего чоловіка! [illegible] своїх преторіанських [illegible]!

— І [illegible] необхідно, що [illegible] говорити до [illegible] [illegible] словом [illegible] тортури..

— Умреш [illegible] смерть... [illegible] хотний і нетрицій... [illegible] смерти для себе. Що [illegible] Тебе [illegible] невинна! [illegible] свойого обіту... [illegible] невидяч[illegible] [illegible] [illegible] і ненавидиш [illegible] тебе, бо [illegible] [illegible]!

— Що мені [illegible] [illegible] в гор[illegible]!

— Я также не боюсь смерти! — промовила [illegible] солодко Клявдія. [illegible] і страшна [illegible] [illegible] [illegible] мене.

Но проклинаю вже [illegible] богами ту уже і так проклятту Агрипіну, яка убила [illegible] [illegible] [illegible] мою матір... а [illegible] висить на смерть [illegible] [illegible] [illegible] невинну як мати!..

— Що [illegible] [illegible] [illegible]

— Не цілком! — прошептав коло неї якийсь тонкий голос, що зламавсь містити в собі якусь грозьбу.

Обернулась скоро, але не побачила нікого, лише кілька Римлянів і Римлянок що [illegible] повільним кроком.

— Причуюсь мені! — [illegible].

XIV.

Живцем замурована.

Було все приготоване до смерти.

Підставлені сьвідки Агрипіної, [illegible] і Великий Понтіфекс признали, що Лівіня винна.

Зблизив ся день призначений на [illegible] похорон.

Вестальку, цілу [illegible] в усякі одежі [illegible], послали ми перед вівтарем Вести, просячи богиню, [illegible] й невинність усім, щоби [illegible], якого нас [illegible] і [illegible] Квінти, Еміли, [illegible].

Но Веста [illegible] глухою.

Чудо [illegible].

Великий Понтіфекс [illegible] ми Лівіню з її білою одежі і [illegible] в сьвяту стяжку, що підтримує [illegible] і [illegible] білу заслону і казав вбрати в чорну одежі [illegible] руки тонкими ланцушками.

Без слези в очах всіла до похоронної лектики, що ждала вже на долині перед сьвятинею і пустились в дорогу.

Товаришки йшли побіч неї і плакали.

Товаришили своїй подрузі віддаючи їй послідну прислугу і співали хором гимн до Смерти — тої страшної богині, що так нечайно забирала їм їхню подругу.

В цілому городі панувала жалоба.

Панувала така жалоба, яка була все в тім часі, коли вели яку вестальку на смерть.

По дорозі відвертав ся кождий з страхом від страшної лектики.

А похід посував ся дальше.

Ніхто не відзивав ся.

[illegible]

[illegible] своїм [illegible]

[illegible]

[illegible]

[

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

мені сіяючою камеєю і показував незнам те рамя, що було вирізане немов мистецькою рукою із мармору і якось не підносилось до пожалення!

Чорне, як смоль волосє, мало дивлем із дорогоцінних перел.

На руках вилискувались пишні перстені, а на чолі знаходив ся довгий і кашіо, густо покрей пітальні рубцами.

Зовсім при сиєсіх і бачи не своїм престолі.

Малже в ті самі хвилі появив ся ще й жесдженний зі [illegible] в з'ї руками.

Ніщо не вільно і спокійно, мал [illegible] ми, які держали гостро при бо[illegible] ся [illegible].

Но [illegible], в ній [illegible] [illegible] ними [illegible] [illegible] смерти [illegible], [illegible] при по[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [

ся Фабій Граєх до цариці, що всьміхалась іронічно і проголосив сильним і енергічним голосом:

— Проклинаю тебе, Агриппіно, за всї твої злочини, які вчинялась у своїм житю, за смерть Лївінії, о котрій знала, що невинна і за мою кару, якої не заслужив... аХй моя кров, з кровю инших твоїх жертв, спаде на твою голову!

Цариця піднеслась зла, як вовчиця.

— Ах! Сей трибун..., сей Фабій важить ся не визивати!

Но товпа, як один муж, скричала і заворушилась голосом, що доходив до неї:

— Ласки!... Помилуваня!...

— Оправче! — скрикнула мов не своя з злости — бери до свойого дїла, не дармуй!

Трибуна розтягнуто на підвисшеню. Не рожив ся спокій і лице нервовив і безладу ожидаючої його кари.

— Убий де смерти — казав до оправця, — і як кабіґде сьо до рівня.

— Не чекай, трибуне, — ти собі в мене тво жиє!

— Чому вважаєш ся на моїм житю?

— Ти вивель, в рабому в темний на... Я його не знаю.

Сказавши, скрикнув боєм, а з його уст виплив... яко не зрозумів сей чоловік.

— Лївія Сервіля!.. Не хотїв і великодушно... ще!...

Убрав кинув по судрі на тїло, що не хотїло... собі... пожарили його... не хотїв, щоб видїли за лиця в королївські... оселя... ся... як умлїває.

Перив з стоїчною... кару.

Цариці опустили... сили...

Зітхнув... і... як довгий, без руху...

Оправче... до нїг Агриппи... сьрівав... різки і сказав:

— Стаєсь уже справедливість!

Но гнив і злість... не змінились навіть на... окрівавленої маси людського тїла..., тїла яке було... в подригах і з всїх його частей... струї крови...

Бо, коли... злетились деякі з приятелїв і хотїли піднести

окрівавлене тіло трибуна, щоби поховати його з почестями, викрикнула слідуючі, страшні слова:

- Винести сього трупа до Гемонії, на поживу крукам!

XVI.

Зник.

Коли зблизилась ніч, що закривала своїми тінями велике місто, появилось на Гемоніях кілька мущин із смолоскипами і великими ношами.

Навкола були скали, що видавались при світлі цілком червоні.

Запах крови і гниючого людського мяса розносив ся по роздусі.

Із молитвою в устах, зачали розглядатись між трупами, шукати тих, яких хотіли поховати а відтак почали [illegible] мо-гуче тіло.

Були се християни.

За дня, скрились по катакомбах і виходили [illegible] ночи на Гемонії, щоби пізнавати і вишукувати своїх братів — а відтак забрали їхні покрівавлені тіла і сховали в підземному місті.

А сего дня потерпіло богацько мученичу смерть.

Одних укаменували, инших роздерли дикі звірі.

Кілька женщин і молодих дівиць понесло сего дня смерть серед циркової арени, живцем були розірвані їх тіла через львів і тигрів.

І власне се, що осталось з них, кусники з тіла або [illegible] навіть самі кости, викинули на поле Гемонії.

Тиха кровця сплива́ла і обагряла струями [illegible].

Лише круки, яких намножилось велике число в околицях міста, літали або сідали на червоних скалах і своїм краканем [illegible] маєстатичну тишину ночи

. . . . . .

Не далеко почув один з християн якийсь зойк, так тихий, що [illegible]давалось, як би виходив з під земли.

Зняв свій смолоскип і пошукавши трохи, [illegible]

весь тіло червоне, окрівавлене — як би в бичованю під ударами різок.

Його обличе було цілком біле, таке біле, як у трупа — і лише чорне волосє спливало довгими филями на рамена.

Ціле тіло було одна велика рана і мязга.

Коло него спливала струя крови і обливала каміня.

Очі були замкнені.

З уст виходив так тихий зойк, що ледви було чути його.

Незміриме співчутє переповнило серце християнина.

Приложив руку до його грудий і зауважив з радостію, що серце ще билось, але дуже слабонько.

І нахиляючись до лежачого тіла схопив його руку, що була зимна, як мармор.

Без сумніву, мусів се бути якийсь поганин, бо бліде обличя було не знане йому.

Сльози потекли з очий на вид сего нещасного, якому в його болях не могла додати віра осолоди і відваги. Не міг надіятись [illegible] нагороди за свої терпіння!

Не можна оставити так його для смерти, без помочи або людського похорону — сказав один з товаришів.

Той, що говорив, зблизив ся.

З своєї черги оглянув ще вмираючого, а глибоке співчутє [illegible] ся в його очах...

Відтак зітхаючи сказав:

Заберім його братчику! Христос благословить тим, що помагають вмираючим! Пригадує на сей обовязок з притчі о Самаританині!

Так, се діло любови, помагати і лічити своїх ворогів — но сумніваюсь... сей нещасний умре, заки донесемо його...

З найбільшою обережностю підняли нещасного і осторожно положили на ноші.

Зойкнув тихо зі страшного болю, коли підносили тіло з котрого відпадали майже кавалки.

Через цілий час, як несли його... стогнала легко та ціла велика, опущена рана, так, що два катехумани, сильно зворушені, шептали один до другого:

Молім ся за нього, коли не може вже уратуватись.

[illegible]

[illegible]

Не зі собою [illegible]

[illegible]

Задержав ся.

В [illegible]

Одна [illegible]

[illegible]

[illegible]

Но [illegible]

Чи не [illegible]

Но ось... [illegible] ок матерії з червоного [illegible] ота зграфа вельки [illegible]

Без сумніву пізнав [illegible]

Хто міг забрати [illegible] ...я міг би може [illegible] ...ановлено до [illegible] ...ого [illegible]?...

Думав [illegible] по-мерив...

Відтак, при [illegible] ...ще [illegible] дав [illegible]

Боже, щоби не [illegible]

Обвинуе [illegible] в прокляго [illegible] ...ви.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] вік зі своїми слугами

На Гемоніях остались лише кости і кусники тіла і кілька [illegible] трупів, яких мали вкинути слідуючого дня до Тибру.

І лише круки, властителі сього місця, злетелись цілими [illegible], замочували свої крила в теплім, застигаючім уже кров [illegible] на скали і кракали, або знов спускались на лежачі трупи і робили собі пир із тих окрівавлених кусників, що були [illegible] духовними і імени...

...А в віддали сьвітив ся і жив житєм великий Рим, весе[illegible], імператорський, столиця сьвіта... сьпивали і сьміялись... [illegible] в шалених радощах і оргіях забували на все, і на кріваві драми, які діялись там що дня — і на [illegible]

XVII.

В жаху перед смертю.

Коли Івиня ввійшла до свойого гробівця і за нею засу[illegible] маленький чорний мармор, була хвиля страшного жа[illegible] і зниводня.

Отже, се була правда! Се все правда!

Була живцем замурована, вона, весталька і чиста!

Вестя, та богиня, до якої лебеділа — дозволила на ту стра[illegible] несправедливість, без найменшого виявленя її невинности, [illegible] найменшої помочи!

Гадала, що се лише проба і страшний сон... і що те маре[illegible] скінчить ся з хвилею, коли пробудить ся!

Но, боже! Се не було марево, но правдива, правдива дій[illegible]!

Крізь [illegible] маленької ямки, яку оставили для неї, о[illegible] [illegible] все навкруги.

Була як би в роді замкненої келики, зі склепінем і ни[illegible], в котрій було приготоване мале ліжко для відпочинку.

Коло ліжка, на столі, лежало мале бохонь[illegible]

В кутї знов камяний збанок, наповнений во[illegible].

До того було ще в урні трохи молока і оливи до наповн[illegible] [illegible].

Се було отже правда!

Се не був обман!..

Була [illegible]... жива і призначена до пізнаня одної з най

страшнійших агоній... видіти, як помаленько зближаєсь смерть ізза того ліжка, викривляєсь і витягає по неї свої довгі, костисті руки...

Усіла сумно й помалю-помалю покотились по її блідім личку рясні й густі сльози.

Мислила о своїм щастю, такім золотенькім і солодкім, якого зазнала колись посеред своїх товаришок у святині Вести... на свою молодість, яка так гарно промаяла при безжалісно сьвітлого волю...

Відтак перенеслась її гадки на аниську доньку... Пиняють сьмерти і рідні... Коли побітка пестить сонце ласкім сьвітлом... Дерева [illegible] своїм цьвітом [illegible]...

Здавалось їй видіти у своїх мрях Фабія Гракха, як веде на смерть Люцію Сервілія.

[illegible] Гракха, що зробив та нет [illegible] гробу, [illegible] раз, коли [illegible] любить [illegible] з самих собі своїх чувств...

[illegible]!... [illegible] Линнія.

[illegible] товариш [illegible] жінка [illegible] Фабія Гракха!

[illegible] стого, [illegible] вовів мене, як [illegible], лише спричинила смерть Фабія й мою! Бідний Фабій!... Гине під такою карою з рук оправия... Він шляхтич і патриот...

Пригадувала ще собі обряди, які робили рано з нею, розбираючи її з білої одежі жрекиня!...

Чула ще доорем зі щільно замкненої лектики похоронних сьпів своїх товаришок, які вели її на смерть!...

Пригадала собі ще сей великий, чорний камінь, що мав зомкнути [illegible] отвір до гробу, отвір, що просив її, як любчик [illegible]...

Вишла до того гробу, змурованого для неї... Чула, як засунув ся камінь, який ніколи не відсунеся.

Той послідний спомин був так страшний для неї, що скрикнула на ново страшним, нелюдським голосом і той голос чули любонь усї ще в горі.

Відтак, закривши собі лице руками, плакала довго-довго Линнія.

...І то в тій темній, гробовій темниці, де нещасна терпіла

за злочин, якого ніколи не сповнила — ой, як помаленьки-помаленьки упливав сей час...

. . . . . .

Не могла тут остатись... се було не можливо.. хотіла вийти... и настрашили лише...

Лямпа погасала, догаряла олива.

Збан, повний води випила уже за одним замахом устами, що горіли із горячки, яка палила її мозок і доводила майже до божевіля.

А сей хліб!... як берегла його!... мусіла зїсти послідний кусень...

Чула страшний голод:

А таки задержувалась.

Що буде дальше?

Буде смерть... смерть страшна, така певна, що неможливо вирватись від неї!

І з рухами божевільної, билась зі всіх сил до муру, старалась своїми слабими руками піднести тяжкий, чорний камінь, сей камінь, за яким був сьвіт, сьпів птичок, усе те, що любить людське житє... ціле житє!...

Але тілько мучила свої руки і рамена, які окрвавились і спливали кроплями крови на землю.

Вигляд крови, що побачила, настрашив її сильно.

Подалась аж до ліжка, де усіла.

Очі зробились великі і страшні із жаху... лямпа догоряла...

По тілі перейшов мороз...

— Коли згасне моя лямпа... буду ще жити... в темноті... не побачу уже нічого... — скричала в розпуці.

І в горячці, виляла ще всю, скільки було оливи, но дрожала і непевна її рука не могла удержати збанка, він впав на землю і збив ся.

Видала страшний крик, який спричинив сей брязкіт, її нерви так натягнулись, що здавалось пукнуть її жили.

Як голодна вовчиця з'їла послідний кусень хліба, що уже засох, но видавав ся її, як найлучший присмак.

— Жажду! — прошептала.

І схопивши мицину, що містила в собі молоко, піднесла

и до своїх уст і випивала послідну краплину, яка осталась ще на дні...

Боже Боже! вже нічого нема...

Що буде дальше?

Якийсь отур заплакував в цілому нестві, сперлась на ліжко, де не могла заснути.

Дивні галки пронизали її мозок.

Висохле горло, хрипло і сильно дихало, якеї хотело вирвати уже сей послідний, вільний воздух, що нагнетав з собою гріб.

Здавалось, що очі застоюють ся... що перед ними появилась якась вельмиць... з перед очей... а в уках... і дивно мкнились дивними звуками...

В собі, в собі, в собі, в собі... до чує якісь таємні голоси... шепіт і рев... що доходили... [illegible] об'ї...

[illegible] і [illegible] і [illegible] і [

[illegible]! ... Весна!

Се [illegible] і останні слова.

[illegible] в [illegible] і витягну [illegible] недвижимо [illegible] важко.

Чи прийшла [illegible] смерть?

XVIII.

Чи вже не запізно?

[illegible]

Ноги хиталися.

Прирослі немов до землі.

Нарешті, підлазивши собі вільні, вільнував [illegible] [illegible] рухи [illegible], спустив ся сходами до отворення гробу.

Подивив ся скоро навкруги.

Чиня сум під тим склепінням!...

Не вдержав ся, щоби оглянути гріб..

Збільшив ся дерожка.. [illegible] рух розпуки [illegible] [illegible] [illegible] до отвору, закликав голосно:

Лівіє! Лівіє!

Появив ся невільник і взяв від нього пахолок [illegible] в руці.

Посьвітимеш — сказав і поступив перший.

Нахилили ся обидва.

Пан держав в своїх раменах жіноче, [illegible] [illegible] твар в конвульсиях і довге, русяве волосе спадали з рук.

Малі, хорошої форми, були стиснені і закомкані [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]...

А кайдани на руцях були сильно сьрівавлені.

Чоловік розложив свій плащ на землю і дуже [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] молодої жінки.

Зробив знак сьвітлом.

Його бронзова твар запаленіла ще більше [illegible] [illegible] [illegible] може не вдасть ся урятувати нещасної.

З незміримим сумом поглянув на ту горсту, [illegible] [illegible] [illegible] на її чудові, легко отворені очи, що побільшали [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] Моє серце!

Не [illegible] раз рукою чув як би слабенько бите [illegible]

Хотів ще раз спробувати, но рука дрожала, як би не хотіла [illegible] і з страшною дивностию...

[illegible] — ані одно, ані друге [illegible] так само для неї, як і для него!...

[illegible] ще, щоби уратувати хоч одне!...

[illegible] ще, як екопалися перед тим. Лівин, зблизив ся [illegible] і [illegible] покрию.

[illegible] ... може хтось прийде... і нас побачити...

[illegible] ся із [illegible]

[illegible] — сказав — не що станеся? [illegible]

[illegible] — [illegible] Іванич, може [illegible]

[illegible]

[illegible] уратує!

[illegible]

[illegible]

Но [illegible] не слухав.

[illegible] свою руку до грудий Ли-[illegible]

[illegible] чув під рукою як би виразнійше бите серця.

[illegible] в котрі хотів видіти [illegible] страшнійше се бите, яке чув під своєю дрожачою [illegible]!..

З радости показалось велике щастє в його чорних, великих [illegible].

[illegible] тіло своїми сильними руками, що мало обли[illegible] [illegible] сказав скорим, неспокійним голосом:

— Лише, може ще можна уратувати її... Здаєсь, що [illegible] довершила своного дела. Но де занести її... де сховати [illegible] знайшов сеї нещасної?...

— Я знаю одно місце — сказав невільник, що говорив ще [illegible] им.

— Певне місце?

— Так певне, як Капітоль або палата Цезаря!

[illegible]

Встань і жий! — говорив на конець в гробі до Лазаря... дочки Яіра...

І розслаблені йшли...

Сліпі виділи...

Німі говорили...

Мертві вставали...

Всї виславляли могучість Бога і силу Ісуса з Назарета, Сина Давидового.

. . . . . .

Но ти дїдусю — наталась дївчина — чи ти не є також Богом, бо ти молиш ся нераз і слабий встає здоровий, як се був одного дня случай з невільником Асмоденом.

— Се сталось длятого, що ще не прийшла його година...

— Як то?

— Сей молодий чоловік, катехумен, мав вмерти мученичою смертю... Бога иншого нема, лише Ісус. Ливіне... А я, один з ніже із його найнизших слуг!

— Ти також уратував мені житє, коли Люцій хотїв прийти мене з гробу і зложив у твоїх ніг, просячи тебе о моє житє.

— Ти лише зімлїла, бідна дитинко!... Но я бояв ся твоєї слабости, бояв ся о твоє здоровлє і молив ся до Бога. Він тільки одинокий [illegible] з нас.

Ливія схопила за руку старця і уцїлувала з найбільшим [illegible]

Відтак потекли теплі сльози і спадали по її лици.

— Що се тобі, моя дитинко? — спитав ся лагідно Павло? Терпиш?

— [illegible]

— Бідненька Ливіне!

— Люцій Сервіли оповів тобі мою історію; в своїй доброті [illegible] порадив і дав мені відвагу татусю; дякую з цілого серця!...

— Се був мій обовязок. Бог навчив мене отирати тим сльозам, що плачуть.

— Ти [illegible] лучший від тебе... і проте... я є в твоїх очах [illegible] [illegible]!

— Віра підтримує тебе в твоїм горю... не бій ся... те горе

зробило тебе моїм дитятем.

— І будьже моїм татом... вір Лівінії отче — що вона любить тебе може ще більше, як батька!

— Но я не можу звернути тобі твого щастя і того, о котрім плачеш!

— Боже! навіть не знайшли його тіла... без сумніву, звелїла його Агриппа вкинути до Тибру!... Бідний Фабій, якого я так колись любила!...

Почув ся стон недалеко них... зойк... відтак голос... і знов покрила усе тишина.

— Треба дати може напитись сим нещасним — сказала Лівіня.

— Со може зробити невільниця Альза, вона їх пильнує.

— Але можу заступити її!

— Ти ще дуже слабенька Лівінїє... но коли хочеш... я не бороню...

Пішла ще майже заточуючись, знайшла на столї горня, яке наповнила осьвіжаючим напоєм і ходячи від ліжка до ліжка, підіймала легко голови хорих і давала пити.

Анї одного не минула. Всюди приносили її маленькі руки осолоду в терпіннях сих нещасних.

Більшість з них, се були мученики з міста, яких викинених на Гемонії були знайшли і принесли сюди катехумени.

Манже умираючі, з пошарпаними членами тіла мали жити ще кілька годин.

Но підчас сего, кождий з них терпів страшно.

Деякі лежали вже від кількох днів.

Між ними були навіть і такі християни, яких не мучили, но були або прокажені, або слїпі, або хорі — і не маючи нїгде не брюнту анї кусника хлїба, знаходили в катакомбах ту гостинність і милосердіє, яких навчив сей новий, сьвятий народ сам Ісус з Назарету.

XX.

Палець божий.

Богато напоїла уже Лівінія.

Видавалась тихим ангелом-утїшителем, якого добрий у-

сьміх позбавив відвагу серцю і злагодив терпіння, якого маленька рука немовби відіймала пекучі рани.

Часто потекла сльоза з під її вій на вид тих страшних терпінь, в яких догоряли мученики і ожидали смерти.

Кілька разів ми [illegible] мусіли відвернути свій погляд [illegible].

А її бідне серце, що скимліло [illegible] всегда... і бідне серце [illegible] виділ їх [illegible].

[illegible] бідної Фоби [illegible] в [illegible] руки [illegible]

. . . . . .

— Чи знаєш сего? — спитав ся старик, що прибіг на її крик разом із кількома женщинами.

— ... Отче! се той, якого люблю! — простогнала змінена дівчина.

— Щож знов!... сей нещасний мав би бути трибун Фабій Гракх?!

— Се він!

Принесли його тому два дні з Гемонії разом з иншими тілами, яких уже поховали... Но нихто не знав його імени... Дякуй великому Богови, моя дитинко, що не зволив ти тої подивлятись посьлїдний раз на него... бо...

— Посьлїдний раз!... — перервала сухим голосом і настраченими очима, заломлюючи руки, що їй тряслись — посьлїдний раз!... Чиж не жалитьмя я уже богато — щоб слїдити за ним!... І хто важить ся мене забрати мені його...

— Смерть!... прошепотів ся з-під ніг голос Апостола.

— Смерть!... — Ах, смерть! — вже се страшне! — сказала Лівія тихим голосом. Бачила вже, що видїла уже знов ту страшну вісню, що мала серце кілька годин в своїй грудї.

Відтак, заломлюючи руки, звернулась до старого з гарячою, палкою просьбою звилась на коліньи.

— Чиж не можеш вже вилїчити його? — спитала ся з сїлми і просьбою в очах.

Мовчав. Зрозуміла по терпінє, що нерозумно — на обличчю Лівії.

— Не можу сказати тобі, моя дитинко, — [illegible] що вмре, — що будеш [illegible] до гроба!

Дрібні Лівії [illegible] його руки, заплакала.

— Мій [illegible]!... Ах, [illegible]!...

— Я умру, я умру [illegible] ... Коли жиє [illegible] ток для тебе!..

— Що мені з твого життя, Лівіє!..

— Ти сам [illegible] не маєш нічого, все твоє остає ся у вестальок.

— Но Фабій [illegible]!

Апостол підніс свої [illegible] загілані очі до неба.

— Ту, ва[illegible] не хочу уж [illegible], ні бо[illegible], ні скарбів. Мої скарби [illegible] в [illegible]. Бо[illegible]! Одн[illegible] Бог може у[illegible] його, а не можу [illegible] мо[illegible] з [illegible]!

...І потрапося [illegible] [illegible] [illegible] ніт, рукою, [illegible], як б[illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Підносячи свою праву руку в гору, схопила лівою [illegible], притиснула його руку до [illegible] і сказала [illegible] голосом:

— Мо[illegible] до твого Бога, Отче... я вірю... [illegible] вірне мені Фабія... Хочу [illegible] християнкою!...

І Апостол [illegible].

Зробив на Лівію знак хреста і схилився до [illegible], де боров ся трудно з смертю, [illegible] до неба [illegible] руки... [illegible] [illegible] [illegible]

Виг[illegible] обвиття, які витягнулись до неї, а її дрожачі [illegible] [illegible]:

— [illegible] вірю... вірю... в Бога християн

[illegible] собі усе, що сталось; по[illegible] [illegible] великого Апостола і цілого [illegible] [illegible]ського народа.

[illegible], все ще скриваючись в катакомбах, [illegible] між тими, що хрестились.

[illegible] перстінь на їхній палець, сказав в товариськім [illegible] брати [illegible], »вінчаю вас на віки«.

— Лучу вас в ім'я живого Бога, якого почитаю і ви Йому служите, в [illegible] Сина і святого Духа. Йдіть мій сину і моя донечко, жийте щасливі і не забудьте Апостола Павла, що є Апостолом народів.

XXI.

Те, що предсказала ворожка.

[illegible] більше по тім, що сталось, був імператор Нерон уже [illegible] із того впливу, який мала на нього [illegible] і хотів позбутись її.

Не важився [illegible] дати розпоряджене що до її смерти.

[illegible] трохи її злість і підозріня, запросив [illegible] на торжество в честь Мінерви.

Коли [illegible] по ставку своєю лодкою на се торжество, хо[illegible] [illegible] перевернути ту лодку.

Залетви [illegible] в [illegible] увалась цариця.

А коли [illegible] приготовляв ся вже оплакувати її смерть, [illegible] [illegible] йому, що сталось инакше, як хотів.

[illegible] відомости [illegible] потив ся сильно Нерон.

Яким [illegible] вирятувалась вона з сього лиха, що призначив для неї?

— Вмре перед часом! — сказав — і прийде моя черга панованя!

Закликав одного із своїх слуг, на якого міг спуститись і сказав:

Хочеш [illegible] щасливий?

Так, Цезаре!

— Яким би не був средством?

[illegible] ти прийшов на Царю!

Отже слухай мене!

. . . . . .

Довго [illegible] нарешті, з якими торгувала ся син о смерть матери, о [illegible] коли, що [illegible] не допускала до [illegible]...

[illegible] і [illegible] свій віж.

І коли сей [illegible] ся і взяв, додав [illegible] Цезар зі злісним усьміхом:

Тим разом не вирятуєсь уже... [illegible] затроєний...

. . . . . .

З чаром [illegible] дверями [illegible] палату і, йдучи все [illegible], дійшов ся [illegible] до брами Риму.

[illegible] і [illegible] стояв і [illegible] його до великої [illegible], котру [illegible] в той час Агрипина.

[illegible] не дуже довіряла уже свому [illegible] і [illegible] перед лицем Ґерона що найбільшими [illegible] і [illegible] [illegible] з сином.

Син був гідний матери!

[illegible] за ним як [illegible] [illegible] і [illegible] [illegible] до грудий.

[illegible] від Кесаря!

[illegible] сказав сей, побліднів.

Мою вбиєш Агрипину?

[illegible] те, що [illegible] Цезар, [illegible] до дверий.

[illegible] сказала се мені. [illegible] рукою [illegible] мені своє місце [illegible].

[illegible] не рівнав ся, додав із [illegible].

— Коли не згодиш ся, вбю тебе — а своє зроблю. Стратиш житє і ту ще нагороду, яку обіцяв тобі Нерон.

— Но коли довідає ся, заплачу перед ним житєм свою зраду — відповів більше мертвий, як живий слуга.

— Нема ніякої зради — сказав — ніхто не буде знати... Ну, давай мені своє оружє і жди, доки не поверну.

— Згода!

Віддав свій ніж чоловікови, якому блестіли немов горяли в нітьмі очі, а сей, сховавши оружє, закликав три рази до брами.

Ужив ріжних обережностий, доки не прийшов невільник, що мав завести його Агрипіни. Завів. Агрипина була сама.

— Чого хочеш? — спитала ся.

— Приходжу від цезаря, — сказав — но мусимо поговорити осібно.

— Вийди Сабінус, — сказала корчмі без найменшого підозріня і хай не перешкаджає нам ніхто.

Коли відійшов, замкнув чоловік двері, сунув і переконав ся, чи не може ніхто чути.

І зблизившись до матери Нерона, відкинув свій плащ, що закривав йому до половини обличе і сказав:

— Пізнаєш мене Агрипіно?

— Ах... Люцій Сервілій!... чи се ти, чи лиш твоя тінь? — прошептала відскакуючи на бік, а великий страх появив ся в її чорних очах.

— Я живий... з того часу, як весталька Лівінія уратувала мені житє!

— Ах! так, Лівінія! — скричала конвульсійним голосом — но вона вже вмерла!...

— Живе!

— Живе?!

— Казалась замурувати її невинну. Но я уратував її з тих страшних мук, які завдав для неї твій гнів.

— Уратована? ти брешеш Люціє!

— О ні! ні Агрипіно! Хороша Лівінія є днесь щаслива жінка трибуна Фабія Гракха — говорив іронічно колишній консуль.

Цариця засьміялась страшно.

— Ти брешеш Люціє! — сказала ще раз — трибун умер перед моїми очима!

— Милиш ся! він лише зімлів і лише чудо повернуло по-життя!... Кажу правду!

Скрикнула як ражена і [illegible]

— Усі живуть!

— Усі щасливі!

Живуть для неї, що хотіла змести їх з лиця землї, щоби лише наситити свій гнів!

— Щож хочеш тепер зробити зі мною, Люціє Сервиліє?

— Убити тебе — відповів з холодом конзуль.

— Ти не зважиш ся... — сказала настрашена.

— Для того прийшов. Хочу пімстити себе, пімстити Клявдія, який дав менї щасте, пімстити сеньйора Юлія [illegible] вия і богацько инших, яких ти вислала на смерть... ти злочинниця!...

І страшним голосом обвіяло на ті слова Агрипину... Чула незмірний жах перед смертію, коли зблизив ся до неї конзуль і держачи затроєний ніж сказав:

— Ворожка говорила правду!... — Пригадуєш собі? Я маю убити своєю рукою дочку Германика... Твоя година зближаєсь!...

Цариця чулась згублена. Конзуль не дав навіть часу кликати о поміч.

Чиж не приказала сама не показуватись слугам?!

— Но, се, правда, з твоєї приватної мести? Тебе не посилає Цезар? Ах, я люблю його за се! Моє дороженьке дитя!...

— Милиш ся — сказав Люцій. — Цезар Нерон... є добра дитина... не забуває своєї гідної матери... Подивись на сей ніж!

— Се його ніж! — прошептала — настрашена тим великим злочином, який приготував рідний син для матери.

— Отже видиш Агрипіно, син є гідний матери... Мусиш проклинати ще в годині смерти того, котрого породилась колись. Добре, добре наснечко виховалася [illegible] но тепер твоя черга!...

І розуміючи добре, що не має уже ніякої надії, не проси-

[illegible] більше Агрипина, но сказала ще ті памятні слова, які [illegible] навіки в історії!

— Feri ventrem! *)

Послухав.

І так умерла цариця, проклинаючи в послідній хвили ті свої внутренности, що свого часу були видали на сьвіт такого [illegible]вора... сина...

. . . . . .

Ось твій ніж, а ту золото! — сказав Люцій Сервілій до [illegible]ператорського дворянина. — Йди і скажи імператорови, що кров, яка знаходить ся на ножи, се дійсно кров його матери!

І [illegible]вививаючись в свій плащ, зник в темноті ночі. Дворянин [illegible] конем в напрямі до Риму.

XXII.

Віднайдений рай.

В хороши і поетичній долині Провансалї виринала серед моря зелених дерев, хороша віля і показувала свої мармурові тераси і колюмни, які підпирали вікна.

За нею розтягнулись пишні огороди зі своїми травниками і ріжнородними цьвітами, де в кождій хвили розлягав ся [illegible] пташок і немов всьміхалась ціла природа.

В тім окруженю панував спокій і щастє, здоєне на цілий сьвіт... забуте для себе... Фабій Ґракх і Лівінія проживали там [illegible] своїм щастєм.

Ніколи не відказав ся гостинний дім, щоби не отворити [illegible] кому змученому подорожному або калиці.

Так само і сего хорошого вечера, о лагіднім подиху вітру, [illegible] ся уже під ніч, якийсь подорожний і війшов до хати [illegible] Фабія.

Здавав ся оглядатись... кілька разів задержав ся і хотів у сісти на скраю пишного цьвітника, що дихав навкруг ароматами і знаходив ся побіч дороги.

Наконець зблизив ся до цїли своєї подорожі!

---

*) Мір в живіт!

І хоч не сказав свого імени, дізнав гостинного принятя.

Коли припрошувала його Лівінія, аби усів і покріпив ся, витягнув якийсь вузолок і подав їй.

Отворила скоро.

З здивованими очима держала в руці вязанку сивого волосся, замоченого в крови — а відтак дістала не маленьку фляшочку, що містила в собі червоний плин.

— На вищо даєш мені се чужиче?

— Се волосє і кров мученика - Апостола, Лівінїє, се кров Павла... умер перед кількома днями...

— Павло!... но як ти знаєш моє імя? Чи убили Апостола?

— Убили з розказу Нерона — а що знаю твоє імя моя дитинко, се для того, бо ти уратувала мені свойо [illegible] називаюсь Люцій Сервілій.

— Ах, Боже мій!... се ти!... Люцій Сервілій!

— Так, видиш, змінив ся під сим вбранєм і моя твар змінила [illegible] ж... не пізнаєш мене Лівінїє?

І говорячи се, здимив приправлену бороду, [illegible] йому вигляд подорожуючого Грека з Азії.

[illegible] очам таким, який був в Р[illegible] ще жо молода поганка стерегла сьвятого [illegible] ни Г[illegible].

Невільник закликав Фабія, а той кинув ся в обіїми вірному [illegible] із минулих, лихих днів.

Відтак оповів конзуль про смерть Агриніни, оповідав про смерть Павла, Христового Апостола, якого слов[illegible] ко[illegible] після пізнаня віри і нового житя.

. . . . . .

[illegible] кількох днях свого побуту в Р[illegible] в Фрігії о дальшій своїй подорожи, схопила Лівінія конзуля зі слізми в очах за руку і налягаючи сказала:

— Для чого хочеш забиратись Люціє? Для чого м[illegible] ставляти нас? Деж підеш?

— Або я знаю?

— Чи тебе так само, як і нас не прогнали з Риму?... М[illegible] може приятелів або родину, що кличуть тебе?..

Похитав лише головою і нічого не одвічав.

Остань з нами! — просила молода [illegible] жій в тій мірі, як було на всі [illegible] своєї Дівиці!

І коли [illegible] прийшла своєї [illegible] що мав [illegible] і показав йому Люція.

Дитя мало [illegible] Фабія, но [illegible] очи, були уже [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Павл [illegible] не пусти його від [illegible] бо [illegible] собою [illegible]

[illegible] свої руки, [illegible] молитись, [illegible] своїм невинним, дитячим голосом, до [illegible] конзуля.

[illegible] Люціє, не [illegible] що мамо [illegible] ти-ме!

Люція [illegible] хопив [illegible] руки, [illegible] до свого [illegible] і покотив [illegible] сльзами.

— Ах, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] принесуть мені [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Образи народні.

Багато знаємо на Україні образи українські і картки, але не було ще таких, які власне тепер можна набути

В РУСЬКІЙ КНИГАРНИ.

Гляньмо наперед на образи!

Се два [illegible] великі образи: ПЕРШИЙ — се славний малюнок [illegible] українського артиста-маляра п. Івасюка:

ЗЇЗД БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО ДО КИЄВА;

а ДРУГИЙ — се славний малюнок українського артиста-маляра п. Красицького:

За тими обома образами великий попит був не лише в старім краю, але і в Канаді, і в Америці, одначе тепер з причини великих тяжкостей їх спровадити зі старого краю. Та удало ся українському Бюрови в першій американській фірмі в Ню Йорку виробити гречудні репродукції тих образів у такій великости як були в старім краю на найлїпшім, тривкім, картоновім папери. Репродукції виконані так званим »сьвітло-друком«, що виглядають наче оригінали.

ВЕЛИЧИНА ОБРАЗІВ ТАКА: високі на 28 цалів, а довгі на 22 цалї.

ЦІНА (ВЖЕ З ПЕРЕСИЛКОЮ) ЗА ОДИН ОБРАЗ $1.50; ЗА ДВА ОБРАЗИ $2.50.

Сї образи можуть бути прикрасою галь і приватних кімнат. Надають ся навіть до прикрас галь підчас концертів і сьвят Шевченківських.

Тарас Шевченко	50ц.
Іван Франко	50ц.
Богдан Хмельницький	50ц.
Іван Котляревський	50ц.
Михайло Павлик	50ц.
Михайло Павлик	50ц.
Найбільші Сини України	50ц.
Мирослав Січинський	25ц.
	25ц.

Ruska Knyharnia

848-850 Main St. Winnipeg, Man.

Про полові справи.

Книжочка лікарська котру кождий повинен перечитати і научити ся дечого пожиточного для свого житя. — Ся книжка кождому придатна. — Ціна..... 30ц

Порадник Лікарський. — Ціна..... 20ц

З Житя Первісного Чоловіка і Сучасних Дикучів. — В. Лукевич. — Переклала Олена Охримович-Залізнякова. — З 23 рисунками в тексті.

Вже сам заголовок книжки каже сподівати ся, що говорить ся там про дуже цікаві річи, бо і хтож не цікавий знати, як жили наші предки чи або й теперішні дикі люди, про яких такі дива кождий чув ще в дитинстві. Книжочка поділена на три части розділи, а в кождім з них говорить ся про якусь иншу сторону житя наших поселенців або теперішних дикунів. До кождого розділу додано більше образків, які поясняють ще ліпше то, що написано. — Ціна 25ц

Житє. — Написав Ґнат Хоткевич.

Книжка не велика, написана однак дуже гарно і легко. — Що таке житє? Нібито легке а так трудно на него відповісти. А прецінь нема місця на земли, де би не було ніякого житя. Чи підете на далеку північ, в царство вічних снігів та ледів, чи до страшних під сонцем пустинь Африки, де на тисячі миль нема ніякої води, чи вийдете на високі, найвисші на земли гори, чи спустите ся до глубокої можливої глубини — всюда знайдете житє. — Питаєш: що таке житє? — Ціна..... 15ц

Поміж Землею а Небом. — Написав Микола Чайковський.

Автор приступно розвідує про найважнійший здобуток людського духу, про [illegible] людини до воздуха. На вступі дає загальні відносини про літанє взагалі: длячого єдні сотворіня літають а другі ні, про воздух і воздушні тіла, як літають птиці, ріжні роди приладів до літаня. В кінци говорить про бальони і літаки себто машини до літаня. Численні ілюстрациї улекшуть зрозуміне прочитаного. — Ціна..... 10ц

Важнійші Права Канади. — Зібрані для українських фармерів і робітників. — Ціна..... 35ц

RUSKA KNYHARNIA

848-850 Main St. Winnipeg, Man.

КНИЖКИ ПРО ТЕПЕРІШНУ ВЕЛИКУ СЬВІТОВУ ВІЙНУ

і книжки про війни з часів давнійших

БЖЕ ВИЙШЛА З ДРУКУ НОВА КНИЖКА. - Г. Ф. СЕМЕШКО.

»В ЧАСИ ВІЙНИ«

(Хроніка з житя засланців на Сибірі в часі сеї страшної війни). Книжка видана накладом Української Федерації Соціялістичної Партії в Америці, містить 96 сторін друку, ілюстрована много малюнками. — Ціна..... 40ц

Велика Революція на Острові Питкейрн. — Ціна..... 10ц

Як Болгари здобули собі свободу. — Ціна..... 15ц

Провидінє Боже все Чуває. — Інтересне оповіданє з часів Наполеонської війни сто літ тому назад. — Ціна..... 25ц

НОВІ КНИЖКИ.

З ТЕРЕНІВ ВЕЛИКИХ ВОЄН

РОСИЙСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ.

Зі[illegible]ка начерків із житя теперішного [illegible]ньска і житя козаків; кровавих боїв нинішних днів і днів минувшини.

ХОЧЕТЕ ЗНАТИ

Причини і початки революції в Росії; арештованя міністрів; як бувший цар Николай Романов зрезиґнував і як випускали [illegible] [illegible]. — Не пожалуйте 50 ц., а ми вишлемо вам цю [illegible] книжку на 160 сторін з много образками.

З РОКІВ ВІЙНИ.

Сатиричні Ілюстрації з Европейської Війни. — Оповіданя. Відомости і Інформації про Український Нарід, про старий край і Америку. — 150 образків. — Ціна..... 30ц

АТЛЯСИ І МАПИ В АНҐЛІЙСЬКІЙ МОВІ.

Весні мапи Европи з [illegible] [illegible]..... 25ц

Найновійший Атляс, обіймає мапи цілого сьвіта, гарно оправлений. — Ціна..... $1.50

Великий Ілюстрований Атляс, кождому потрібний під нинішну пору. — Ціна..... $3.00

Кишеньковий Атляс Цілого Світа. — Ціна..... 30ц

Кишенькові мапи всіх стейтів і територій Злучених Держав. — [illegible] окремих картин. При замовленю треба подати якого стейту мапу вам вислати. — Ціна одної мапи..... 25ц

НОВІ КНИЖКИ

Як Чоловік Зійшов на Пана. — Інтересне оповіданє В. Будзиновського. — Ціна..... 50ц

Перли Шумки та Вигадки. — Зложив Л. Лопатинський..... $1.00

Оповіданя. — О. Стороженко..... 15ц

Оповіданя. — П. Куліш..... 15ц

Нові збірники ріжних танців.

1. НОВИЙ ЗБІРНИК 65 РІЖНИХ ТАНЦІВ, українських і других націй, як українські козачки, польки, танці [illegible] єврейські, болгарські, мадярські чардаші і много инших — на скрипку, мандоліну, корнет і клярнет. — Ціна 60ц

2. ЧУДОВИЙ ЗБІРНИК 300 КАВАЛКІВ РІЖНОРОДНИХ МЕЛОДІЙ І ТАНЦІВ українських і других націй, як польки, [illegible] мійки, вальці, танці польські, єврейські, болгарські, [illegible] мадярські, угорські чардаші і много инших — на скрипку, корнет, мандоліну і клярнет. — Ціна 1.60

ДО НАБУТЯ Є ТАКОЖ:

М. КРОПИВНИЦЬКИЙ.

„Де ти бродиш моя доле"

Дует для тенора і барітона з акомпліямэнтом пяна.
У великім форматі. — Ціна 40

Ф. КОЛЕССА.

„ВУЛИЦЯ"

на хор мішаний, мужеський і сольо
У великім форматі. — Ціна 75

Наша Дума.

Українсько-Руські народні пісні для хору.
Накладом Руської Книгарні. — Ціна 1.50

Школа на скрипку

Самоучитель в українській мові. Найлекший спосіб вивчи[illegible] самому грати на скрипці без помоги учителя. — Ціна ... 1.50

RUSKA KNYHARNIA

848-850 Main St. Winnipeg, Man.

ВЕЛИКА БІБЛІЯ

1073 сторін друку, мовою чисто Українською; містить: св. Письмо Старого і Нового Завіта, всі книги Мойсея, всіх Пророків, Евангелія і всі посланія Апостолів, дальше родинну літопись. — В гарній скіряній оправі. — Ціна..... $3.00

Оправлена в полотно..... $1.50

СВЯТЕ ПИСЬМО НОВОГО ЗАВІТУ

Всі Евангелія і всі Посланія Апостолів, 500 сторін..... 35ц

СВЯТЕ ПИСЬМО НОВОГО ЗАВІТА

По українськи і по анґлійськи, то є, що можна читати по українськи і по анґлійськи. — 187 сторін. — Ціна..... 85ц

Хто ще не читав хай собі прочитає книжочку котра переведена в104 мовах. — Тепер кождий Українець може єї читати, а се:

Путь Паломника (Богомольця)

ІЗ СЕГО СЬВІТА В БУДУЧНИЙ СЬВІТ.

Вона обнимає 248 сторін великої вісімки, має 37 дуже цікавих образків і надрукована на міцнім і гладкім папері, оправлена в дуже гарні полотняні краскові окладинки, на котрих золотими буквами витиснена назва книжки і образок. Се є дуже цікаве і духовно користне читанє 104. народи її мають, тепер має її український народ. Она написана в анґ., мові вже 300 літ тому назад і доси свіжа, нова і користна для кождого, хто лише її читає. — Ціна сеї книжки є..... 75ц

Житє Ісуса Христа.

ЧИ ВИ ВЖЕ ЧИТАЛИ СЮ КНИЖКУ?

Єсли ні, то старайте ся єї купити, поки є на продаж, щобисьте опісля не жалували. Такої книжки не дістанете анї в старім краю. Має вона 300 сторін друку і 73 образків друкованих на грубім папері. Книжка та написана чистою народною мовою, що кождий дуже легко єї зрозуміє. — Ціна..... $1.25

Новий завіт Н. І. Х.

Написаний в двох мовах: старо-руській і українській. На українську мову переклав Новий Завіт один з наших найбільших письменників П. Куліш, при співучасти вченого Пулюя. Крім чудової української мови визначає ся се виданє Нового Завіта замітками і потрібними поясненями. Книжка друкована на добрім папері і великими читкими черенками; має 992 сторін великої вісімки. Є се найлїпше виданє сего твору О. А. Барвінського. — Ціна тепер лиш..... $3.00

Що кождий Українець

повинен читати

СИЛА І КРАСА, повість В. Винниченка. II. часть: Як баба Горбулиха зробила страйк. — Ціна 25ц

РАЙ І ПОСТУП. — Одна з найкрасших і важнійших науко вих розвідок. Написав Проф. М. Драгоманів. — Ціна.... 40ц

ВАРВАРА УБРИК. — Історична подія з другої половини 19-го століття, котра мала місце в Кракові в мурах кляштору, законниць Кармеліток. Варвара Убрик була замурована в темнім льоху через кільканайцять літ аж збожеволіла. Остаточно поліція впала на слід і виловила тих »святців«. Ся історія потрясаюча до глубини душі а перечитавши її кождий довідає ся які то злочини діють ся по кляшторах. — Ціна 40ц

СТРАШНІ ТАЙНИ МОНАСТИРСЬКИХ МУРІВ подані Марією Монк, монахинею якій вдалось втечи з монастиря. Се найцікавійша книжка на українській мові. (Переві з анґлійського) Ціна сеї книжки 50ц

МАРУСЯ. (Повість). Написав Гр. Квітка Основяненко.... 25ц

Душа тут обновляєть ся — писав Куліш — вбачаючи пишну красу дівочу і чисте дівоче серце. Се не Маруся в нас перед очима: се наша молодість, се ті дні святі, приспопамятні, як і в нас було красно, чисто і свято в серці. Побачили ми себе в тій дівчині, чистій красою і непорочній серцем, мов глянули в воду на свою молоду вроду, — і як же то нам жити на світі схотілось... Зневірившись всьому щастю, тут ми йому дали знов віру — і здалось нам, що справді рай на землі буває.

В НЕДІЛЮ РАНО ЗІЛЄ КОПАЛА. — Незвичайно гарне оповідане. Написала Ольга Кобилянська. — Ціна 75ц

ХАТА ДЯДЬКА ТОМИ. — Повість з житя мурнів в державах північної Америки. Часть І. і II. 50ц

ДВІ ДОЛІ. Гарна повість Д. Мордовця. 222 стор 50ц

ПІМСТА ЗА КРИВДУ. — Гарна драма у 5-ох діях зі співами і танцями з повісти Миколая Джеря. — Ціна..... 30ц

RUSKA KNYHARNIA

848-854 Main St. Winnipeg, Man.

„КОБЗАР“ Т. Г. Шевченка

Накладом Руської Книгарні вийшов КОБЗАР, передрук видання Тов. Просвіти у Львові.

»КОБЗАР« Т. Г. Шевченка. — Вага Шевченка і в історії українського і в історії загально людської думки безмірно велика. Він перший поставив українське письменство в рівень з письменством других народів і звернув на него увагу всего культурного світа; а виступивши борцем за права і волю пригнобленого люду, за правду і справедливість він своєю поезією прислужив ся і загально людському поступови. Вплив поезії Шевченка помітити можна і в чужих письменствах, а в своєму рідному він сплодив цілу школу письменників.

»Кобзар«. — 560 сторін з 53 гарними образками і портретом Т. Г. Шевченка в двох томах..... $1 50

в гарній оправі..... $2.00

Ілюстрована Шевченківська Бібліотека у 24-ох Книжках.

Хто любить поезії нашого великого поета Т. Г. Шевченка, нехай купить собі всі 24 тих гарних книжок за тані гроші а не пожалує. — Ціна..... $1.50

1. Причина. — З 2-ма малюнками і портретом
2. Катерина. — З 3-ма малюнками і портретом.
3. Тополя. — З 1-м малюнком і портретом.
4. Гайдамаки. — З 15-ма малюнками і портретом.
5. Черниця Маряня. — З 1-м малюнком і портретом.
6. Утоплена. — З 1-м малюнком і портретом.
7. Гамалія. — З 1-м малюнком і портретом.
8. Сова. — З 1-м малюнком і портретом.
9. Єретик або Іван Гус. — З 1-м малюнком і портретом.
10. Невольник. — З 2-ма малюнками і портретом.
11. Наймичка. — З 2-ма малюнками і портретом.
12. Відьма. — З 1-м малюнком і портретом.
13. Княжна. — З 1-м малюнком і портретом.
14. Москалева криниця. — З 1-м малюнком і портретом.
15. Варнак. — З 1-м малюнком і портретом.
16. Татарівна. — З 1-м малюнком і портретом.
17. Марина. — З 1-м малюнком і портретом.
18. Сотник. — З 1-м малюнком і портретом.
19. Петрусь. — З 1-м малюнком і портретом.
20. Тарасова ніч. — Іван Підкова. — Перебендя. — З 2-ма малюнками і портретом.
21. Русалка. — Як би тоб їдовело ся. — З 2. мал. і портр.
22. Назар Стодоля. — З 2-ма малюнками і портретом.
23. Збірник дрібних віршів. — З 7. малюнками і портретом.
24. Збірник дрібних віршів, про Україну та козацтво. — З 4-ма малюнками і портретом.

Ціна всіх 24-ох книжок лише..... $1.50

Портрети Т. Шевченка по..... 25ц., 50ц., і по $1.00

Вїзд Богдана Хмельницького до Київа..... $1.00

RUSKA KNYHARNIA

848-850 Main St. Winnipeg, Man.